

**Program ochrony środowiska
dla
GMINY KADZIDŁO**

na lata 2006 - 2010

SPIS TREŚCI

PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA.....	1
DLA	1
GMINY KADZIDŁO.....	1
NA LATA 2006 - 2010	1
1.WSTĘP.....	5
1.1 WPROWADZENIE.....	5
1.2 PODSTAWA OPRACOWANIA.....	5
1.3 GŁÓWNE ZAŁOŻENIA PROGRAMU.....	5
1.4 CEL PROGRAMU.....	6
1.5 ZAWARTOŚĆ PROGRAMU.....	6
2.CHARAKTERYSTYKA I OCENA AKTUALNEGO STANU ŚRODOWISKA, ZASOBÓW NATURALNYCH ORAZ TECHNICZNEJ INFRASTRUKTURY OCHRONY ŚRODOWISKA....	7
2.1 KRAJOBRAZ, KLIMAT I FORMY UŻYTKOWANIA TERENU	7
2.2 ZASOBY I RÓŻNORODNOŚĆ PRZYRODNICZA OBSZARU GMINY.....	9
2.2.1 <i>Zasoby wodne</i>	9
2.2.2 <i>Zasoby leśne</i>	10
2.2.3 <i>Zasoby surowców naturalnych</i>	10
2.2.4 <i>Krajobraz naturalny</i>	11
2.3 TECHNICZNA INFRASTRUKTURA OCHRONY ŚRODOWISKA.....	14
2.3.1 <i>Zaopatrzenie w wodę</i>	14
2.3.2 <i>Kanalizacja i oczyszczanie ścieków</i>	15
2.3.3 <i>Składowiska odpadów stałych i ich utylizacja</i>	15
2.3.4 <i>Urządzenia ochrony powietrza</i>	16
3. OCENA AKTUALNEGO STANU ŚRODOWISKA I ZASOBÓW NATURALNYCH ORAZ ZAGROŻENIA ŚRODOWISKA PRZYRODNICZEGO GMINY.....	17
3.1 ZANIECZYSZCZENIA WÓD.....	17
3.1.1 <i>Zanieczyszczenia wód pochodzące z rolnictwa</i>	17
3.2 ZANIECZYSZCZENIA POWIERZCHNI ZIEMI.....	19
3.3 ZANIECZYSZCZENIA POWIETRZA.....	19
3.4 INNE ZAGROŻENIA ŚRODOWISKA.....	20
3.4.1 <i>Hałas</i>	20
3.4.2 <i>Emitowanie pól elektromagnetycznych</i>	20
3.4.3 <i>Nadzwyczajne zagrożenia środowiska</i>	21
4.ZAŁOŻENIA WYJŚCIOWE PROGRAMU OCHRONY	22

ŚRODOWISKA.....	22
4.1 ANALIZA OBOWIĄZUJĄCEGO STANU PRAWNEGO.....	22
4.1.1 <i>Wprowadzenie</i>	22
4.1.2 <i>Prawodawstwo w zakresie ochrony środowiska i jego dostosowanie do wymogów Unii Europejskiej</i>	24
4.1.3 <i>Konwencje i porozumienia międzynarodowe</i>	25
4.1.4 <i>Programy sektorowe i regionalne</i>	25
4.2 STAN I KIERUNKI ROZWOJU GOSPODARCZEGO.....	26
4.3 ZAŁOŻENIA POLITYKI EKOLOGICZNEJ W ODNIESIENIU DO GMINY.....	31
4.3.1 <i>Wprowadzenie</i>	31
4.3.2 <i>Kierunki działań strategicznych oraz główne zadania do realizacji</i>	32
5. CELE I PRIORYTETOWE DZIAŁANIA EKOLOGICZNE	34
5.1 WPROWADZENIE.....	34
5.2 CELE OPERACYJNE DO 2011 ROKU WRAZ Z KIERUNKAMI DZIAŁAŃ.....	34
5.2.1 <i>Ograniczenie emisji do środowiska</i>	34
35	
<i>Cel operacyjny: Osiągnięcie lepszej jakości powietrza</i>	35
<i>Cel operacyjny: Ograniczenie hałasu i promieniowania elektromagnetycznego do obowiązujących norm</i>	35
5.2.2 <i>Ochrona zasobów środowiska przyrodniczego i krajobrazu</i>	36
5.2.3 <i>Racjonalne gospodarowanie środowiskiem</i>	37
5.2.4 <i>Podniesienie stanu świadomości ekologicznej społeczeństwa oraz zwiększenie jego aktywności na rzecz chronienia środowiska</i>	38
6. HARMONOGRAM REALIZACJI PRZEDSIĘWZIĘĆ I URUCHAMIANIA ŚRODKÓW FINANSOWYCH	40
6.1 PROGRAM ZADANIOWY.....	40
6.1.1 <i>Cel szczegółowy: Ograniczenie emisji do środowiska</i>	40
6.1.2 <i>Cel szczegółowy: Ochrona zasobów środowiska przyrodniczego i krajobrazu</i>	43
6.1.3 <i>Cel szczegółowy: Racjonalne gospodarowanie środowiskiem</i>	45
6.1.4 <i>Cel szczegółowy: Podniesienie stanu świadomości ekologicznej społeczeństwa</i>	46
7. WYTYCZNE DO SPORZĄDZANIA GMINNYCH PROGRAMÓW OCHRONY ŚRODOWISKA.....	49
7.1 ZASADY OGÓLNE.....	49
7.2 LIMITY KRAJOWE UJĘTE W „II POLITYCE EKOLOGICZNEJ PAŃSTWA”	51
7.3 PODZIAŁ LIMITÓW KRAJOWYCH NA LIMITY WOJEWÓDZKIE I POWIATOWE.....	51
7.4 ŹRÓDŁA INFORMACJI WYMAGANE PRZY SPORZĄDZANIU PROGRAMÓW GMINNYCH.....	52

7.5	PROGRAMY REGIONALNE I LOKALNE NA SĄSIEDNICH OBSZARACH.....	53
8.	MONITORING I ZARZĄDZANIE ŚRODOWISKIEM, W TYM PROGRAMEM	54
8.1	MONITORING STANU ŚRODOWISKA.....	54
8.2	MONITORING POLITYKI EKOLOGICZNEJ.....	54
8.3	ZARZĄDZANIE PROGRAMEM.....	55
8.4	HARMONOGRAM WERYFIKACJI CELÓW I KIERUNKÓW DZIAŁAŃ ORAZ TERMINÓW PRZYGOTOWYWANIA RAPORTÓW Z WYKONANIA PROGRAMÓW.....	55
8.5	EDUKACJA EKOLOGICZNA.....	56
8.6	UPOWSZECHNIANIE INFORMACJI O STANIE ŚRODOWISKA I WYKONANIU PROGRAMU. .	57
9.	PIŚMIENNICTWO I MATERIAŁY WYKORZYSTANE DO OPRACOWANIA PROGRAMU.....	59

1. WSTĘP

1.1 Wprowadzenie

Program ochrony środowiska ma za zadanie pomóc w rozwiązywaniu istniejących problemów, a także przeciwdziałać zagrożeniom które mogą pojawić się w przyszłości. „Program ochrony środowiska Gminy Kadzidło” jest zarówno długoterminowym planem strategicznym do 2011 r., jak też planem wdrożeniowym na lata 2006-2009.

W myśl art. 17 Ustawy Prawo ochrony środowiska z dnia 27 kwietnia 2001r. (Dz.U. z 2001r. Nr 62, poz. 627, z póź. zm.) niniejszy program ochrony środowiska został opracowany zgodnie z polityką ekologiczną państwa. Wdrożenie programu umożliwi osiągnięcie celów założonych w tej polityce oraz realizację zasad, a także stworzenie i funkcjonowanie na analizowanym obszarze zintegrowanego zespołu instalacji i urządzeń służących ochronie środowiska naturalnego, spełniającego wymagania określone w nowych przepisach o ochronie środowiska.

1.2 Podstawa opracowania

Podstawą opracowania jest umowa zawarta przez Instytut Zrównoważonego Rozwoju z Urzędem Gminy w Kadzidle.

□ Podstawa prawna opracowania

Opracowanie niniejszego programu ochrony środowiska wynika z:

◇art. 17 Ustawy z dnia 28 lipca 2005r. Prawo ochrony środowiska (Dz.U. z 2005r. Nr 113, poz. 954) - nakładającego na gminę obowiązek opracowania ww. programu.

Programy są opracowywane na szczeblu gminnym. Projekt gminnego programu ochrony środowiska uchwała Rada Gminy.

1.3 Główne założenia programu

W związku z tym, że istnieje ścisła zależność pomiędzy stanem środowiska, jakością jego poszczególnych komponentów i rozwojem gospodarczym regionu, w programie zaprezentowano:

⇒ podejście sektorowe, w odniesieniu do analizy aktualnego stanu środowiska oraz monitorowania jego przyszłych zmian,

⇒ podejście integralne, dotyczące określenia działań niezbędnych do realizacji w dziedzinie ochrony środowiska, związanych z głównymi kierunkami rozwoju gminy.

1.4 Cel programu

Program ochrony środowiska daje wytyczne dla formułowania polityki ochrony środowiska w regionie. Zawarte w nim zadania pozwolą zapewnić odpowiednie warunki życia mieszkańców przy zakładanym rozwoju gospodarczym. Długoterminowy cel programu sformułowany został następująco:

Harmonijny, zrównoważony rozwój gminy, w którym wymagania ochrony środowiska mają nie tylko istotny wpływ na przyszły charakter regionu, ale również wspierają jego rozwój gospodarczy.

1.5 Zawartość programu

- Identyfikacja najważniejszych walorów środowiska naturalnego i zagrożeń wynikających z zanieczyszczenia środowiska.
- Wskazanie działań inwestycyjnych, organizacyjnych oraz edukacyjnych zmierzających do poprawy stanu środowiska i zachowania równowagi ekologiczno - społeczno - gospodarczej zgodnie z wymogami polityki ekologicznej państwa i dyrektywami UE.
- Oszacowanie niezbędnych nakładów na inwestycje proekologiczne oraz ustalenie priorytetów i źródeł ich finansowania.
- Ułatwienie starań o pomoc finansową podejmowanych przez władze samorządowe i podmioty gospodarcze w instytucjach krajowych i zagranicznych na realizację zadań proekologicznych.

2. CHARAKTERYSTYKA I OCENA AKTUALNEGO STANU ŚRODOWISKA, ZASOBÓW NATURALNYCH ORAZ TECHNICZNEJ INFRASTRUKTURY OCHRONY ŚRODOWISKA.

2.1 Krajobraz, klimat i formy użytkowania terenu

Położenie

Gmina Kadzidło leży w północnej części województwa mazowieckiego, w powiecie ostrołęckim w centralnej części Równiny Kurpiowskiej. Od miasta powiatowego Ostrołeki gmina oddalona jest o 20 km. Gmina Kadzidło zajmuje obszar 259 km², pod względem powierzchni zajmuje trzecie miejsce w województwie.

Gmina Kadzidło sąsiaduje od północy z gminami Myszyniec i Łyse, od zachodu z gminą Baranowo, od południowego – wschodu z gminą Lelis, a od wschodu z gminą Zbójna (woj. podlaskie).

Gminę tworzą 24 sołectwa, z których do największych zaliczają się Kadzidło, Dylewo, Wach, oraz 25 miejscowości wiejskich.

Rzeźba terenu

W przedziale fizyczno – geograficznym obszar Gminy leży w granicach mezoregionu Równiny Kurpiowskiej, wchodzącej w skład większej jednostki – makroregionu Niziny Północno - Mazowieckiej. Dominującą jednostką geomorfologiczną jest równina sandrowa związana z odpływem wód glacialnych sprzed czoła lodowca w czasie zlodowacenia bałtyckiego oraz środkowopolskiego. Powierzchnia sandru wyniesiona jest około 95 –140 m n.p.m., prawie płaska ze średnimi spadkami do 2% i łagodnie nachylona z północnego – zachodu na południowy – wschód. W powierzchnię pola sandrowego lekko wcinają się nieregularne, często podmokłe obniżenia dawnego odpływu wód lodowcowych, stanowiące współczesne dna dolin rzecznych: Omulwi, Piasecznicy, Rozogi i Szkwy. Zróznicowane pod względem szerokości doliny rzeczne są powiązane z szeregiem obniżeń wytopiskowych. Na znacznych obszarach sandry są nadbudowane licznymi formami pochodzenia eolicznego, które występują w postaci wałów wydmych. Pod względem budowy geologicznej Gmina położona jest w granicach Wyniesienia Mazursko – Suwalskiego z prekambryjskim podłożem krystalicznym występującym pod stosunkowo niewielką pokrywą młodszych skał osadowych.

Gleby

Gleby wykształciły się z utworów czwartorzędowych, plejstoceńskich piasków wodnolodowcowych i wydmych, w mniejszym stopniu glin zwałowych oraz z

holoceńskich utworów rzecznych i bagiennych. W obrębie równiny sandrowej występują gleby bielcowe, brunatne i czarne ziemie, a w dolinach i zagłębieniach terenu gleby torfowe, torfowo – mułowe, murszowe oraz mady.

Zróznicowanie przestrzenne gleb jest stosunkowo małe, a przyczyną tego jest mało zróżnicowany skład mechaniczny oraz stosunki wodne w profilu glebowym.

Najkorzystniejsze warunki glebowe posiada rejon wsi Dylewo i Jeglijowiec, gdzie występują gleby brunatne wylugowane, bielcowe i czarne ziemie zdegradowane, dla których skałą macierzystą są gliny zwałowe. W ich towarzystwie pojawiają się nieco spiaszczone i okresowo podmokłe czarne ziemie zdegradowane. Z naglinowych piasków gliniastych wykształciły się gleby murszowate oraz brunatne wylugowane. Zwarte powierzchnie tej kategorii gleb spotyka się w trójkącie: Dylewo – Jeglijowiec – Kadzidło.

Zasadniczą jednak większość stanowią słabe gleby brunatne wylugowane 7 kompleksu żytnio – łubinowego wykształcone z piasków w VI klasie bonitacyjnej gruntów rolnych. Są niekorzystne dla rolnictwa i winny być przeznaczone pod zalesienie.

W bezpośrednim ich sąsiedztwie występują gleby brunatne wytworzone z piasków słabo gliniastych zalegających na piaskach luźnych. Gleby te nie wykazują koncentracji i występują w dużym rozproszeniu na terenie całej gminy.

W dolinach rzek oraz zagłębieniach terenu spotyka się gleby organiczne wytworzone z torfów niskich lub mineralne wytworzone z piasków rzecznych, mad i namulów. Są to gleby torfowe, murszowe – mineralne i czarne ziemie wykształcone z piasków gliniastych lub pylastych zalegających na piasku luźnym. Tworzą one pokrywę glebową w dolinie Rozogi, fragmentami w dolinie Piasecznicy, Omulwi i wokół uroczyska Karaska. Z kolei gleby murszowo – mineralne i murszowate wytworzone z płytkich piasków słabo gliniastych na piasku luźnym pojawiają się na pozostałych obszarach dolinnych.

Struktura użytkowania gruntów

Strukturę przestrzenną gminy określają charakterystyczne dla równiny kurpiowskiej przemienne występujące pasma ułożone na kierunku północny zachód – południowy wschód:

- kompleksów leśnych porastających wydmy stanowiących ok. 40 % powierzchni całej gminy,
- rzeki Szkwa, Rozoga, Piasecznica i Omulew (rzeka Omulew płynie w naturalnym niezmiennym przez człowieka korycie rzeczonym o charakterze meandrującym),
- płaskie szerokie doliny tych rzek z kompleksami trwałych użytków zielonych,
- wypełniające ten układ pola uprawne o zróżnicowanym udziale zadrzewień i zakrzewień, bezodpływowych obniżen.

Ściśle związany z wyodrębnionymi jednostkami i strefami jest charakter układów przestrzennych osadnictwa. Na obszarze gminy można wyróżnić trzy podstawowe typy układu przestrzennego osadnictwa:

- typ osadnictwa rozproszonego o charakterze liniowym i powierzchniowym do i powyżej stu mieszkańców. Typ ten występuje głównie w części północnej, wschodniej oraz środkowej gminy,
- typ osadnictwa skupionego o charakterze ulicówki lub rzędówki o układzie pól w kształcie pasów. Typ ten występuje głównie w paśmie na pograniczu strefy

krawędziowej dolin i kompleksów leśnych w części zachodniej i południowo zachodniej,

- typ osadnictwa zwartej, z różnego typu nawarstwieniami zabudowy oraz układu dróg o charakterze widlicy (wieś Dylewo) lub o charakterze układu przestrzennego typu wielodrożnicowego (wieś Kadzidło).

W gminie Kadzidło jest 25 wsi, z czego 24 posiada status sołectwa. Średnia wielkość wsi wynosi 446,6 osób.

Klimat

W podziale klimatycznym Polski gmina zaliczana jest do dzielnicy środkowej charakteryzującej się średnią roczną temperaturą powietrza 6,6°C, z najcieplejszym lipcem – 17,3°C i najzimniejszymi lutym - -4,2°C. W ciągu roku notuje się średnio 50 dni mroźnych z temperaturą poniżej 0°C oraz 30 dni gorących z temperaturą powyżej 25°C. Przeciętnie obserwuje się 133 dni z przymrozkiem, najwięcej w styczniu. Okres wegetacji trwa tutaj około 200 – 210 dni, rozpoczynając się w drugiej dekadzie kwietnia i kończąc się pod koniec października. Lato trwa średnio 80 – 90 dni, a zima 100 – 110 dni.

Wilgotność względem powietrza wykazuje przebieg podobny do przeciętnego w kraju i w skali rocznej wynosi - 80%. Najwyższe wartości występują w okresie grudzień – styczeń - 89%, a najniższe w czerwcu – 70%. Z przebiegiem wilgotności związana jest częstotliwość występowania mgieł – około 42 dni w roku z maksimum ich pojawiania się w październiku. Średnie zachmurzenie wynosi 6,2^o w 11 – stopniowej skali, tj. poniżej przeciętnej w kraju (6,4). Najwięcej chmur pojawia się w listopadzie – 8,0^o, a najmniej we wrześniu – 4,8^o. Łącznie w roku notuje się około 136 dni pochmurnych.

Obszar otrzymuje średnio 527mm opadu, z czego 343mm przypada na okres wegetacyjny. Najwięcej opadów notuje się w lipcu – 78mm, najmniej zaś w lutym – 23mm. Opady letnie są krótkotrwałe z dużym ich natężeniem i towarzyszą im często burze (średnio 17 razy w roku). Pokrywa śnieżna zalega przeciętnie przez 83 dni, od listopada z przerwami do kwietnia.

W rozkładzie wiatrów dominuje sektor zachodni – 16,2% i południowo – wschodni (14,0). Najrzadziej wieją wiatry z północnego – wschodniego i wschodu. Cisze atmosferyczne są notowane w 25,0% w ciągu roku, najczęściej latem i jesienią, najrzadziej zimą.

Średnie prędkości wiatrów wynoszą 4,5m/s. Najsilniejsze wiatry występują zimą – średnio 3,0m/s, a najłagodniejsze wiatry wieją w okresie letnim – średnio 2,2m/s.

Ogólne warunki klimatyczne modyfikowane są przez lokalne czynniki fizjograficzne. Największy wpływ na zróżnicowanie klimatu lokalnego mają: rzeźba terenu, rodzaj gruntu, stosunki wodne oraz pokrycie roślinne. Generalnie należy rozróżnić dwa typy krajobrazu naturalnego o odmiennych warunkach klimatycznych, tj. tereny równin sandrowych oraz dolin rzecznych, dolin bocznych i innych obniżek terenowych.

2.2 Zasoby i różnorodność przyrodnicza obszaru gminy

2.2.1 Zasoby wodne

Gmina położona jest w dorzeczu Narwi, do której z prawej strony wpływają: Rozoga, Szkwa, Omulew i Piasecznica. Rzeki te są płytko wcięte w powierzchnię

terasów zalewowych, zbierając wody z obszaru swych zlewni przy pomocy drobnych dopływów i systemu gęstej sieci rowów melioracyjnych. Rzeki wykorzystują nieregularne obniżenia dawnego odpływu wód lodowcowych w kierunku południowo – wschodnim. Z uwagi na małe spadki terenów proces odwadniania jest utrudniony, skutkiem czego występuje tutaj szereg podmokłości. W ramach szeroko zakrojonych prac melioracyjnych większość koryt rzecznych została wyprostowana, zlikwidowano szereg zakoli i starorzeczy, wycięto towarzyszące im zadrzewienia nadwodne, przyspieszono proces spływu wód powierzchniowych i odwodnienia terenów. Obecnie tylko Omulew zachowała swój naturalny przebieg.

Najwyższe stany wód w rzekach występują w czasie wiosennych roztopów, a najniższe w okresie lata. Amplituda wahań zawiera się w przedziale 1,0 – 1,7m na Szkwie, 0,7 – 1,5m na Rozodze oraz 0,9 – 1,0m na Omulwi.

Wody powierzchniowe zaliczone zostały do II klasy czystości. Z danych PIOŚ wynika, że na rzece Omulwi i Rozodze występują przekroczenia warunków w zakresie barwy i Miana Coli.

Gmina pozbawiona jest większych naturalnych bądź sztucznych zbiorników wodnych. Najczęściej spotykaną formą wód stojących są zanikające śródlądowe bagienka o cennych wartościach ekologicznych. Najważniejszymi wśród nich jest Jezioro Bagno położone na zachód od Dylewa oraz zbiorniki w okolicach Krobi i Kadzidła. Ponadto w dolinie Omulwi występują starorzecza.

2.2.2 Zasoby leśne

Pod względem lesistości gmina należy do obszarów dobrze zalesionych, a udział lasów w strukturze użytkowania wynosi około 40 % ogólnej jej powierzchni. W strukturze własności przeważają lasy państwowe należące do Nadleśnictwa Myszyniec (6 229 ha) i Ostrołęka (1 079 ha), a około 40% to lasy prywatne. Lasy niepaństwowe występują w rozdrobnieniu lub na obrzeżu lasów państwowych.

Lasy porastają głównie gleby bielcowe, brunatne, rdzawe i kwaśne wytworzone z piasków luźnych. Stąd też najczęściej występującym siedliskiem jest bór świeży z dominującą w drzewostanie sosną i sporadycznie pojawiającą się osiką, dębem i brzozą. Podszyt jest nieliczny z jałowcem, jarząbem, brzozą, dębem oraz kruszyną. Ubogie runo stanowią mchy: rokieta, gajnik i widłorząb oraz borówki: brusznica, czernica, pszeniec, nawłóć i jastrzębiec.

2.2.3 Zasoby surowców naturalnych

Wielkość i charakter zasobów surowcowych występujących w gminie warunkowane są budową geologiczną. W granicy gminy występują następujące surowce:

- piaski ze żwirem związane z formą czołowomorenową w okolicach wsi Chudek i Gleba,
- piaski wydymowe i eoliczne, podrzędnie rzeczne i wodnolodowcowe na całym obszarze,
- torfy eksploatowane w rejonie wsi Karaska,
- bursztyn wydobywany od XIX wieku w dolinie Rozogi,
- rudy darniowe nie eksploatowane koło wsi Wach.

Największe znaczenie posiadają torfy, których łączne zasoby w 19 udokumentowanych złożach szacowane są na 13.421 tyś.m³. Występują w dolinach

Rozogi, Szkwy, Piasecznicy, Omulwi i innych obniżeniach terenowych. Na skalę przemysłową wydobywa się torf jedynie ze złoża Karaska. Pozostałe złoża nie są eksploatowane.

W południowo – zachodniej części gminy, w rejonie wsi Chudek stwierdzono występowanie piasków ze żwirem. Szacunkowe zasoby określa się na około 100tyś.m³. Kruszywo występuje w postaci gniazd lub przeławiczeń w obrębie utworów piaszczystych lub gliniastych.

Kruszywo drobne reprezentują piaski wydymowe występujące równomiernie na terenie całej gminy. Piaski te często nadbudowują utwory piaszczyste o innej genezie. Piaski kwarcowe wykorzystywane są do zapraw i wypraw murarskich.

Badania geologiczne potwierdziły zaleganie w dolinie Rozogi w okolicach wsi Tatary i Golanka okruczków bursztynu kopalnego, który nie jest eksploatowany ze względu na trudności w jego pozyskaniu.

Ostatnim rodzajem są kopaliny darniowe, nie posiadające znaczenia gospodarczego.

2.2.4 Krajobraz naturalny

Krajobraz naturalny stanowi zasób środowiska przyrodniczego, na który składają się: ukształtowanie terenu, wody powierzchniowe, pokrycie terenu, obiekty ochrony konserwatorskiej. Biorąc pod uwagę te uwarunkowania należy stwierdzić, że gmina Kadzidło charakteryzuje się zróżnicowanymi walorami krajobrazowymi.

Najlepszymi walorami krajobrazu odznaczają się tereny leśne porastające najbardziej wyniesione partie pól sandrowych nadbudowanych wałami wydymowymi w okolicach wsi Piasecznia, Kierzek, Gleba i Kadzidło (dominanty krajobrazowe). Rzeźba terenu uwarunkowana jest różnicami wzniesień w obrębie utworów akumulacji wodnolodowcowej (pola sandrowe) i eolicznej (wydmy), a formami dolinowymi (dolina Omulwi, Rozogi, Szkwy). Wysokości względne pomiędzy poszczególnymi formami morfologicznymi dochodzą do kilkudziesięciu metrów. Duże jest zróżnicowanie nachylenia terenu, miejscami sięga ono ponad 15%. Dzięki tak ukształtowanej rzeźbie w krajobrazie naturalnym zaznaczają się punkty widokowe.

Obszary dolin rzecznych oraz obniżień terenowych wypełnionych często siecią rowów melioracyjnych pełnią funkcję ciągów ekologicznych i tworzą na terenie gminy lokalny system powiązań przyrodniczych. W skład systemu wchodzi biocenozy łąkowo – pastwiskowe, leśne, bagienne i wodne skupiające obszary biologicznie czynne. Wyszczególnione powyżej tereny zieleni tworzą ciągi ekologiczne umożliwiające prawidłowe przewietrzanie, oraz pełnią zasadniczą rolę w systemie stosunków wodnych, skupiają bogatą ilość gatunków roślin i zwierząt, umożliwiają im migrację itp. Ze względu na funkcje ekologiczne jakie pełnią wskazane są do pozostawienia w dotychczasowym użytkowaniu.

2.2.4.1. Obszary chronione, rezerваты

○ Rezerваты przyrody

Istniejący rezerwat przyrody „Podgórze” – rezerwat leśny położony w Nadleśnictwie Myszyniec, pomiędzy wsiami Czarnia i Charcibałda, utworzony na mocy Zarządzenia Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z dnia 19 lutego 1987 r. (MP Nr 7). Celem ochrony jest zachowanie drzewostanu sosnowego naturalnego pochodzenia na siedlisku boru mieszanego świeżego; rezerwat uważany jest za potencjalną bazę nasienną sosny i świerka. Sosna zajmuje ponad 90% powierzchni i tworzy drzewostan jednogatunkowy z samosiewu. Charakterystyczną odmianą sosny występującej w rezerwacie jest sosna kołnierzykowa odznaczająca się specyficznym odchyleniem kory na okółkach. Domieszkę sosny stanowi świerk. Sporadycznie w drzewostanie pojawia się brzoza i olcha; rezerwat jest fragmentem większego kompleksu leśnego; wśród licznej grupy zwierząt wyróżnić trzeba: sarnę, dziką, jeża, lisa, tchórza, jelenia, kunę, borsuka i inne.

Istniejący rezerwat przyrody „Karaska” - rezerwat torfowiskowy Karaska o powierzchni 402,69 ha położony jest w gminie Kadzidło koło miejscowości Piasecznia, na terenie lasów państwowych Nadleśnictwa Myszyniec.

Głównym celem ochrony jest zabezpieczenie fragmentu jednego z największych w Polsce torfowisk wysokich z typowo wykształconą i dobrze zachowaną roślinnością i fauną. Torfowisko Karaska jest największym na terenie Nizin środkowopolskich torfowiskiem wysokim i jednym z największych torfowisk wysokich w Polsce. Na obszarze torfowiska występują rzadkie i ginące w Polsce naturalne zbiorowiska roślinne torfowiskowe. Reprezentują je mszary wysokie i przejściowe. Wśród roślinności torfowiskowej występują podlegające ochronie prawnej następujące gatunki roślin i zwierząt: rosiczka okrągłolistna, bagno zwyczajne, turzyca strunowa, turzyca bagienna, modrzewnica zwyczajna, torfowiec czerwony, cietrzew, żuraw, derkacz, kszyk, pustułka. Złoże torfowe posiada unikalną wartość naukową jako archiwum przyrody. Poszczególne warstwy torfowiska rejestrują informacje o różnych przemianach jakie miały miejsce od początku powstania do dnia dzisiejszego.

Karaska jest wielkim rezerwuarem wody. Jako zbiornik wodny wywiera znaczny wpływ na stosunki hydrologiczne terenów otaczających. Torfowisko jest ostoją dużych ssaków takich jak: łoś, dzik, sarna.

○ Pomniki przyrody

Pomnikami przyrody są pojedyncze twory przyrody żywej i nieożywionej lub ich skupienia o szczególnej wartości naukowej, kulturowej, historyczno-pamiętkowej i krajobrazowej oraz odznaczające się indywidualnymi cechami, wyróżniającymi je wśród innych tworów, w szczególności sędziwe i okazałych rozmiarów drzewa i krzewy gatunków rodzimych lub obcych, źródła, wodospady, wywierzyiska, skałki, jary, głązy narzutowe, jaskinie.

W gminie ochroną objęto pojedyncze twory przyrody żywej i nieożywionej lub ich skupiska o szczególnych wartościach naukowych, kulturowych, historyczno-pamiętkowych i krajobrazowych w formie uznania za pomniki przyrody.

Zarejestrowanych jest 8 pomników przyrody, w tym 7 pojedynczych drzew, 1 grupa drzew.

TABELA 1
Zestawienie pomników przyrody **GMINY KADZIDŁO**

Lp	Nazwa pomnika przyrody	Położenie administracyjne	Opis: obwód na wys. 1,30 m / wysokość
1	Jałowce pospolite - grupa drzew (3 szt.)	Kadzidło przy drodze Kadzidło - Olszyny	0,66 0,75 0,76 / 8
2	Sosna	Leśnictwo Podgórze oddział 89 h (50 m od osady gajowego)	2,47 / 28
3	Sosna	Leśnictwo Podgórze oddział 104 a	2,65 / 30
4	Lipa drobnolistna	Leśnictwo Karaska osada leśniczego	2,80 / 27
5	Sosna	Leśnictwo Wykrot oddział 19 a	2,70 / 32
6	Dąb	Leśnictwo Karaska teren osady leśniczego	4,06 / 32
7	Dąb szypułkowy	Kuczyńskie	2,31 / 12
8	Dąb szypułkowy	Kuczyńskie	2,27 / 15

○ **Użytki ekologiczne**

Użytkami ekologicznymi są zasługujące na ochronę pozostałości ekosystemów, mających znaczenie dla zachowania unikatowych zasobów genowych i typów środowisk, jak: naturalne zbiorniki wodne, śródpolne i śródleśne "oczka wodne", kępy drzew i krzewów, bagna, torfowiska, wydmy, płaty nie użytkowanej roślinności, starorzecza, wychodnie skalne, skarpy, kamieńce oraz stanowiska rzadkich lub chronionych gatunków roślin i zwierząt, w tym miejsca ich sezonowego przebywania lub rozrodu.

W gminie ta forma ochrony nie występuje.

○ **Stanowiska dokumentacyjne**

Stanowiskami dokumentacyjnymi przyrody nieożywionej są nie wyodrębniające się na powierzchni lub możliwe do udostępnienia, ważne pod względem naukowym i dydaktycznym miejsca występowania formacji geologicznych, nagromadzeń skamieniałości lub tworów mineralnych oraz fragmenty eksploatowanych i nieczynnych wyrobisk powierzchniowych i podziemnych.

Ta forma ochrony indywidualnej została niedawno wprowadzona przez prawo polskie. Ma służyć zabezpieczeniu fragmentów przyrody o znaczeniu naukowym i dydaktycznym, obejmując wyłącznie fragmenty przyrody nieożywionej.

W gminie ta forma ochrony nie występuje.

○ **Ochrona gatunkowa**

Bogata szata roślinna i urozmaicenie terenu stwarza szczególne warunki bytowania dla wielu gatunków zwierząt. Dolina Omulwi i Płodownicy leżąca w środkowej części Równiny Kurpiowskiej stanowi trzecią, co do wielkości krajową

ostoję kulika wielkiego oraz kilku gatunków rzadkich w Polsce i zagrożonych wyginięciem m.in. orlik krzykliwy, pustułka, cietrzew, żuraw i dudek.

W okresie wiosennej migracji ptaków dolina Omulwi jest miejscem odpoczynku i żerowania licznych stad gęsi białoczelnych, zbożowych i gęgaw, żurawi oraz ptaków drapieżnych. Świat gadów na tych terenach reprezentują: żmija zygzakowata, gniewosz, jaszczurki zwinki, zaskroniec i padalec.

Występuje tu bocian czarny. Wyznaczono strefy ochrony ścisłej i częściowej dla jego gniazd.

W ostatnich latach mieszkańcem puszczy Kurpiowskiej jest wilk. Gatunek ten wzbudza duże kontrowersje, w związku ze szkodami wyrządzanymi pogłowiu zwierząt gospodarskich.

Podobna sytuacja ma miejsce w przypadku bobrów, które coraz liczniej zamieszkują sąsiedztwa cieków wodnych. Budując groble spiętrzają wodę, która zalewa okoliczne użytki rolne powodując straty rolników i tym samym społeczne niezadowolenie z ich obecności.

2.2.4.2 Obszary Sieć Natura 2000

Na terenie gminy Kadzidło znajdują się obszary objęte siecią Natura 2000. Sieć Natura 2000 obejmuje obszary specjalnej ochrony ptaków oznaczone symbolami; PLB 14005 Dolina Omulwi i Płodownicy o pow. 36568,6 ha, z tego na terenie gminy 1 878,6 ha.

2.3 Techniczna infrastruktura ochrony środowiska

2.3.1 Zaopatrzenie w wodę

Gmina Kadzidło posiada wodociąg o długości sieci głównej: msc. Kadzidło 53 km, Dylewo 12,0 km, Jeglijowiec 4,1 km, Tatary 10,1 km, Grale 8,2 km, Kuczyńskie 6,2 km. Wodociąg zaopatruje w wodę 1398 gospodarstw domowych. W okresie przed 1999 rokiem zaczęły występować niedobory wody w wodociągu w Kadzidle. W związku z tym w 1999 roku podjęta została modernizacja i rozbudowa stacji wodociągowej, w wyniku czego zwiększona została wydajność stacji z 90 do 140m³/godz. Pozwoliło to nie tylko na pełne zabezpieczenie w wodę Kadzidła, ale i stworzyło możliwość zwodociągowania innych wsi. W najbliższym czasie planowana jest przebudowa stacji wodociągowej w Dylewie, która połączona w jeden system ze stacją wodociągową w Kadzidle zaopatrywać będzie wodociąg w całej gminie w dobrej jakości wodę.

Znaczna część ludności gminy pozbawiona jest z możliwości korzystania z wodociągów wiejskich i zaopatruje się w wodę ze studni kopanych ujmujących wody gruntowe z pierwszego poziomu wodonośnego. Poziom ten utrzymuje się głównie w głębokości 3 – 6m.p.t. Wody te podlegają łatwej infiltracji różnego rodzaju zanieczyszczeń bytowych i gospodarczych.

Zużycie wody z sieci wodociągowej w gminie jest stosunkowo małe. Wynika to z tego, że na potrzeby gospodarcze wykorzystywana jest jeszcze woda ze studni kopanych.

TABELA 2
Infrastruktura techniczna **GMINY KADZIDŁO** (stan na 31.12.2005 r.) - wodociąg

Wyszczególnienie	Sieć wodociągowa rozdzielcza w km	Połączenia prowadzące do budynków mieszkalnych - wodociągowe	Zużycie wody z wodociągów w gospodarstwach domowych	
			tys.m ³ /m-c	tys.m ³ /rok
Kadzidło	74,6	1286	12,9	155

- Urząd Gminy Kadzidło

2.3.2 Kanalizacja i oczyszczanie ścieków

W roku 2003 została przekazana do eksploatacji oczyszczalnia ścieków w Kadzidle, która posiada wydajność 340 m³/dobę. Oczyszczalnia ta jest w stanie oczyścić ścieki z terenu miejscowości Kadzidło oraz po przeprowadzeniu rozbudowy - także miejscowości sąsiednich.

Na koniec 2005 roku wykonano 15,1 km zbiorczej sieci kanalizacyjnej oraz 358 przyłączy. Obecnie trwają prace przygotowawcze do dalszej rozbudowy sieci kanalizacyjnej.

TABELA 3
Infrastruktura techniczna **GMINY KADZIDŁO** (stan na 31.12.2006 r.) – sieć kanalizacyjna

Wyszczególnienie	Ilość przyłączy [szt.]	Stopień skanalizowania [%]
Kadzidło	189	14,6

- Urząd Gminy Kadzidło

2.3.3 Składowiska odpadów stałych i ich utylizacja

Do 31 grudnia 2005 r. odpady powstające na terenie Gminy Kadzidło były wywożone na składowisko odpadów w Brzozówce. Wywozem odpadów zajmował się Zakład Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej Sp. z o. o., Mazowieckie Przedsiębiorstwo Komunalne sp. z o. o., Ostrołęka, Firma Usług Komunalno-Sanitarnych FUKS ALTVATER SULO Polska sp. z o. o., Ostrołęka oraz Zakład Usług Komunalnych W. Kisiel, Laskowiec. Firmy zajmujące się wywozem odpadów wyposażały gospodarstwa domowe w pojemniki do zbierania odpadów zmieszanych typu SM 110 i MGB 120. Pozostali mieszkańcy, którzy nie podpisali umów z ww. firmami, wywozili odpady we własnym zakresie.

Od 1 stycznia 2006 r. zorganizowany wywóz odbywa się na składowisko odpadów komunalnych w Ostrołęce przez trzy firmy:

1. Mazowieckie Przedsiębiorstwo Komunalne sp. z o. o., Ostrołęka
2. Firmę Usług Komunalno-Sanitarnych FUKS ALTVATER SULO Polska sp. z o. o., Ostrołęka
3. Zakład Usług Komunalnych W. Kisiel, Laskowiec.

Firmy te wyposażały gospodarstwa domowe, z którymi mają podpisane umowy, w pojemniki typu MGB 120. Około 80% gospodarstw domowych nie podpisało umowy na wywóz nieczystości. Cena za wywóz odpadów na terenie gminy waha się w granicach od 5,50 do 5,80 zł za wywóz jednego pojemnika 120 l. Usługami wywozu odpadów objęte są również przedsiębiorstwa i obiekty

użyteczności publicznej. Cena za wywóz pojemnika o pojemności 240 l wynosi od 11,00 do 12,00 zł, natomiast cena za wywóz pojemnika o pojemności 1100 l waha się w granicach 22,50-25,00 zł.

Obecnie, na terenie Gminy Kadzidło podjęte zostały działania w celu uruchomienia programu w zakresie naturalnej segregacji odpadów. W ponad 20-stu punktach na terenie Gminy rozstawione zostały na pewien okres czasu pojemniki przeznaczone do selektywnej zbiórki odpadów (na szkło, papier i plastik). Dążyć jednak należy do segregacji odpadów „u źródła”.

2.3.4 Urządzenia ochrony powietrza

Ciepłownictwo

Na obszarze gminy nie ma całościowo zorganizowanej gospodarki w zakresie zaopatrzenia i pokrycia potrzeb cieplnych zarówno mieszkańców jak i przemysłu. Powyższe potrzeby pokrywane są z lokalnych źródeł ciepła - kotłownie wbudowane, zakładowe, przemysłowe (węglowe, olejowe lub gazowe), bądź tradycyjne ogrzewanie piecowe.

Gazownictwo

W miejscowości Kadzidło wybudowano sieć gazową z przyłączami, z której korzysta 261 mieszkańców. W dalszej przyszłości przewiduje się ze strony właściciela urządzeń gazowych rozbudowę sieci w pozostałej części Kadzidła jak również w innych miejscowościach gminy.

3. OCENA AKTUALNEGO STANU ŚRODOWISKA I ZASOBÓW NATURALNYCH ORAZ ZAGROŻENIA ŚRODOWISKA PRZYRODNICZEGO GMINY

3.1 Zanieczyszczenia wód

Potencjalnymi źródłami zanieczyszczenia wód podziemnych są stare, niewłaściwie wykonane stacje paliw, wysypiska odpadów, cementarze a także zanieczyszczenia pochodzące z rolnictwa. Nie prowadzi się na terenie gminy stałego monitoringu wód podziemnych. Brak więc możliwości scharakteryzowania zagadnienia.

Problemem na terenie gminy są niewystarczające zasoby wód powierzchniowych, mała możliwość retencjonowania wody, duża ilość urządzeń melioracyjnych wymagających odbudowy oraz zmiany ich funkcji z odwadniających na odwadniająco - nawadniające. Poważny problem dotychczas nie w pełni rozwiązany stanowi niedostateczne utrzymanie przez rolników urządzeń melioracyjnych szczegółowych. Na terenie powiatu ostrołęckiego działa jedna spółka wodna w gm. Łyse, obejmuje tylko 2 wsie. Pozostałe urządzenia winni utrzymywać sami rolnicy. Utrzymanie urządzeń melioracji podstawowych należy do Marszałka Województwa.

TABELA 4

Stopień zaspokojenia potrzeb melioracji na terenie **GMINY KADZIDŁO**

Gmina	Powierzchnia użytków rolnych wymagających melioracji [ha]	Powierzchnia użytków rolnych zmeliorowanych [ha]	Powierzchnia użytków rolnych oczekujących na melioracje [ha]	Stopień zaspokojenia potrzeb melioracji [%]
Kadzidło	6203	5103	1100	82

- Program Ochrony Środowiska dla Powiatu Ostrołęckiego (2004r.)

3.1.1 Zanieczyszczenia wód pochodzące z rolnictwa

Produkcja rolna oraz działalność bytowa rolnika może stanowić zagrożenie dla wód. Z badań wód w studniach prowadzonych przez Instytut Melioracji i Użytków Zielonych w Falentach w indywidualnych gospodarstwach rolnych w ramach programów „Rolnictwo Polskie a Ochrona Jakości Wody” i „Program Ograniczenia Zanieczyszczeń Bałtyku ze Źródeł Rolniczych wynika, że stężenie azotanów w ok. 50 % pobranych prób było większe od dopuszczalnego, w tym w ponad 35 % próbek cztery razy większe od dopuszczalnego. Azotany przemieszczają się w głąb gruntu z szybkością ok.1 m na rok.

Głębsze warstwy wody gruntowej mogą, więc być zanieczyszczone po pewnym czasie, a zanieczyszczenie jest trwałe i odczuwalne przez dziesiątki lat. Badane próbki wody do picia były także często zanieczyszczone amoniakiem i innymi składnikami nawozowymi, a zwłaszcza potasem, chlorkami i fosforem. Część

próbek miała duże zawartości fosforanów i potasu, które pochodziły głównie z niewłaściwego składowania odchodów zwierzęcych.

Do wody gruntowej mogą przedostawać się również inne składniki mineralne z odchodów zwierzęcych, szczególnie fosfor, potas i chlor. Potwierdzają to prowadzone badania przez zespół z IMUZ Falenty pod kierunkiem prof. Andrzeja Sapka na terenie powiatu ostrołęckiego. Obecność amoniaku lub soli amonowych w wodzie ze studni świadczy o bezpośrednim jej kontakcie ze źródłami zanieczyszczenia - związkami organicznymi pochodzenia biologicznego. Przyczyn zanieczyszczeń wody amoniakiem należy doszukiwać się:

- w nieszczelności obudowy studni,
- w nie zabezpieczeniu studni przed bezpośrednim dopływem do niej wody ściekającej po podwórzu po opadach deszczu lub tajaniu śniegu,
- w kontakcie ze ściekami bytowymi,
- w przedostaniu się do studni gnojówki lub innych odpadów z produkcji zwierzęcej.

Zwiększone zaś stężenie azotanów w wodzie ze studni pochodzi na ogół ze źródeł zanieczyszczenia oddalonych od studni, gdyż dopływająca do niej woda ulega częściowemu oczyszczeniu ze związków organicznych a znajdujące się w niej związki amonowe uległy nityfikacji.

Zanieczyszczenia wody studziennej azotanami wynika najczęściej z następujących przyczyn:

- przesiąkania do wody gruntowej gnojówki lub innych roztworów z różnych odpadów zwierzęcych, jak na przykład z przym obornika, lub chlewni czy obory,
- naturalnego procesu wymywania azotanów z pól uprawnych oraz z łąk i pastwisk, wymyty ładunek zależy natomiast od poziomu nawożenia i sposobów gospodarowania,
- mineralizacji azotu w glebach organicznych.

Z prowadzonych badań w ramach programu Rolnictwo Polskie a Ochrona Jakości Wody wynika, że z chwilą doprowadzenia do gospodarstw wodociągu nastąpiło pogorszenie jakości wody w nieczynnych studniach. Sprawa nieczynnych studni wymaga wprowadzenia odpowiednich regulacji prawnych oraz systemu kontroli. W chwili obecnej żadne służby tym problemem nie interesują się. Dotyczy to szczególnie studni kopanych w gospodarstwach rolnych, ale problem ten już dotyczy także studni wierconych.

Duży wpływ na czystość wody gruntowej w obrębie gospodarstwa ma zachowanie czystości w gospodarstwie i jego otoczeniu. Zagrodę i jej najbliższe otoczenie zidentyfikowano jako główne źródło zanieczyszczenia wody gruntowej. Wynika ono głównie z nagromadzenia związków azotu wokół miejsc składowania odchodów zwierzęcych, obór, chlewni, skąd składniki nawozowe wymywane są do wody gruntowej.

Po analizie przyczyn zanieczyszczeń wód podjęto próbę budowy zbiorników na gnojówkę i płyt gnojowych. Opierając się na założeniach wynikających z zaleceń Komitetu Helsińskiego, w 1994 roku wybudowano 6 gnojowni, w 1995 –17, w 1996 - 34, a w 1997 r. 66 i wobec dużego zainteresowania problemem podjęto próby pozyskania środków finansowych na dalsze inwestycje.

Prowadzona była szeroka działalność edukacyjna wśród rolników na temat zagrożeń środowiska, głównie zanieczyszczeniem wód przez rolnictwo.

Na terenie powiatu ostrołęckiego realizowany był program „Ochrona Środowiska na Terenach Wiejskich” finansowany ze środków Narodowego Funduszu

Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, Banku Światowego obejmujący 5 gmin: Myszyniec, Łyse, Lelis, **Kadzidło**, Baranowo gdzie obok szerokiej działalności edukacyjnej rolników prowadzona była działalność także inwestycyjna obejmująca budowę urządzeń do gromadzenia odchodów zwierzęcych. Na terenie powiatu ostrołęckiego w 5 gminach (Baranowo, Lelis, Łyse, Myszyniec, **Kadzidło**) wybudowano 168 zbiorników na gnojowicę o pojemności ponad 44 tys. m³ oraz płyty obornikowe o łącznej powierzchni 10,5 tys. m³. Wartość inwestycji wyniosła prawie 10 mln zł, z tego środki programu stanowiły ok. 5,4 mln zł. Należy nadmienić, iż realizacja tego programu była możliwa dzięki wysokiej ocenie przez specjalistów Banku Światowego wcześniejszych osiągnięć w zakresie ograniczenia zanieczyszczenia wód przez rolnictwo.

Porządkowaniem gospodarki odchodami zwierzęcymi zainteresowani są także rolnicy z innych gmin. Na budowy urządzeń do gromadzenia odchodów zwierzęcych pozyskiwano środki z Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (50 % kosztów inwestycji). Dalsze działania na rzecz poprawy gospodarki odpadami podjął przy udziale samorządów gmin Wojewódzki Zarząd Melioracji i Urządzeń Wodnych. Takich inwestycji w gminie **Kadzidło** zrealizowano już 71 szt. Jednocześnie rolnicy oczekują na pomoc przy realizacji dużych zbiorników na gnojowicę.

3.2 Zanieczyszczenia powierzchni ziemi

Podstawowym czynnikiem degradującym powierzchnię ziemi była dotychczas niekontrolowana eksploatacja kopalni, w wyniku której znacznej dewastacji uległo kilkadziesiąt hektarów użytków rolnych i leśnych. Pozyskiwanie surowców mineralnych odbywało się dotychczas w przeważającej części bez zezwolenia właściwych organów administracji. Eksploatacja prowadzona była dorywczo bez rozpoznania geologicznego złóż i planów rekultywacji powstałych wyrobisk. Prowadziło to do nieuzasadnionej dewastacji terenów i obniżenia walorów środowiska przyrodniczego.

Inne źródło zanieczyszczenia powierzchni ziemi stanowią odpady powstające na terenie gminy. System gromadzenia odpadów stałych polega na zbiórce śmieci do kontenerów rozstawionych w poszczególnych gospodarstwach domowych oraz ich wywozie przez specjalistyczną firmę na składowisko. Gospodarka odpadami nie jest do końca rozwiązana, brak zbiórki selektywnej odpadów prowadzi do dość szybkiego zapełniania składowiska odpadów.

3.3 Zanieczyszczenia powietrza

Czystość powietrza jest jednym z podstawowych czynników decydujących o jakości środowiska, w którym żyjemy, a także w znacznym stopniu wpływającym na nasz poziom życia. Zanieczyszczenie powietrza powoduje bowiem w konsekwencji niekorzystne zmiany w wodach, w glebie, świecie roślinnym. Jest przyczyną wymiernych strat gospodarczych min. in. w rolnictwie (zmniejszenie plonów roślin uprawnych i straty w produkcji zwierzęcej), leśnictwie (niszczenie drzewostanów), budownictwie (korozja budowli). Nie jest także obojętne dla zdrowia ludzi zamieszkujących rejony charakteryzujące się silnie zanieczyszczonym powietrzem.

Emisję do powietrza możemy podzielić na :

- punktową np. komin
- liniową (droga, tor kolejowy)
- powierzchniową (hałda popiołów, parking samochodowy)

Według innych kryteriów możemy wyróżnić emisję:

- wysoką np. komin powyżej 50 m
 - niską np. palenisko domowe, mała kotłownia lokalna

Emisję możemy podzielić również na: niezorganizowaną i zorganizowaną.

Emisja niezorganizowana ma miejsce najczęściej w czasie otwartych procesów technologicznych, pylenia wtórnego, pożarów lub awarii. Emisja niezorganizowana przysparza wielu kłopotów, bardzo trudno ją ograniczyć, a także zmierzyć. Emisja zorganizowana związana jest z emitorem (komin, wylot wentylacji mechanicznej).

Charakterystycznymi zanieczyszczeniami powietrza są pyły, tlenek węgla, dwutlenek siarki i tlenki azotu.

Na terenie gminy **Kadzidło** nie ma zakładów, z których emisja w istotny sposób wpływałaby na zanieczyszczenie powietrza.

3.4 Inne zagrożenia środowiska

3.4.1 Hałas

Gmina Kadzidło należy do obszarów kraju najmniej narażonych na uciążliwość powodowaną hałasem. Nie ma badań i rozpoznania w zakresie wysokości poziomu hałasu komunikacyjnego na skrzyżowaniach ulic oraz w miejscach pracy i zamieszkania ludzi. Pewne uciążliwości związane z hałasem występują w miejscowościach położonych przy głównych ciągach komunikacyjnych. Ruch drogowy w gminie koncentruje się na kilku odcinkach dróg krajowych i wojewódzkich. Ruch na tych drogach to ruch o charakterze tranzytowym, przelotowym. Jego wpływ na środowisko jest ograniczony do bezpośredniej strefy wzdłuż drogi.

Najbardziej szkodliwym dla środowiska jest ruch penetrujący, do którego zaliczyć można wszystkie samochodowe wyprawy weekendowe, grzybobrania. Jest to ruch rozproszony, ale koncentrujący się w obszarach o wysokich walorach przyrodniczych. Ze względu na jego rozproszenie trudna jest jego kontrola i sterowanie.

Nie stwierdzono przekroczenia norm w zakresie hałasu w zakładach funkcjonujących na terenie gminy.

3.4.2 Emitowanie pól elektromagnetycznych

Wewnętrzna sieć energetyczną tworzą linie średniego i niskiego napięcia oraz stacje transformatorowe. Brak jest danych dotyczących emisji pól elektromagnetycznych z tych sieci. Przepisy prawne określają, iż pozwolenia na emitowanie pól elektromagnetycznych z sieci elektrycznych będą wymagane od 01.01.2006 r. – art. 20 ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. o wprowadzeniu ustawy – Prawo ochrony środowiska, ustawy o odpadach oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz. U. Nr 100, poz. 1085 z późn. zm.).

Emitowanie pól elektromagnetycznych z innych emitorów, głównie stacji telefonii komórkowej, nie stanowi zagrożenia dla środowiska i mieszkających ludzi. Emisja odbywa się bowiem na dużych wysokościach.

3.4.3 Nadzwyczajne zagrożenia środowiska

Poważnym problemem na terenie gminy jest zagospodarowanie zwłok zwierzęcych. Padlinę odbiera bezpośrednio od rolników zakład utylizacyjny SARIA Polska Sp. z o.o. oddział w Długim Borku. Nie wszystkie padłe zwierzęta trafiają jednak do tego zakładu. Na terenie powiatu ostrołęckiego brak jest zbiornic zwłok zwierzęcych. Szacuje się, że średnio rocznie upadki zwierząt wynoszą ok. 1%.

Zagrożenie może stanowić rozlewnia gazu Propan butan Benzol-gaz a także biegnące przez teren powiatu gazociągi. Znaczne zagrożenie pożarowe występuje na tofowisku Karaska.

4. ZAŁOŻENIA WYJŚCIOWE PROGRAMU OCHRONY ŚRODOWISKA

4.1 Analiza obowiązującego stanu prawnego

4.1.1 Wprowadzenie

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej, przyjęta w 1997 roku stwierdza, że Rzeczpospolita Polska – kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju – zapewnia ochronę środowiska naturalnego; nakłada ona także na władze publiczne obowiązek zapewnienia bezpieczeństwa ekologicznego współczesnemu i przyszłym pokoleniom.

W 2000 roku został sporządzony dokument programowy „II polityka ekologiczna państwa”, który w 2001 roku został zaakceptowany przez Parlament. Ustala on cele ekologiczne do 2010 i 2025 roku. „II polityka ekologiczna państw” zakłada, że niepodważalnym kryterium obowiązującym na każdym – także lokalnym i regionalnym – szczeblu jej realizacji jest człowiek, jego zdrowie oraz komfort środowiska, w którym żyje i pracuje.

Człowiek jest ściśle sprzężony w swojej działalności z systemem przyrodniczym (gleba, woda, powietrze, zasoby i różnorodność biologiczna, ekosystemy). Zachowanie w tym sprzężeniu równowagi wymaga spójnego zarządzania:

- dostępem do zasobów środowiska,
- racjonalnym użytkowaniem zasobów przyrodniczych,
- zapobieganiem powstawaniu negatywnych skutków działalności gospodarczej,
- likwidacją negatywnych skutków działalności gospodarczej.

Głównym celem „II polityki ekologicznej państwa” jest zapewnienie bezpieczeństwa ekologicznego kraju, przy założeniu, że skuteczna regulacja i reglamentacja korzystania ze środowiska nie dopuści do powstania zagrożeń dla jakości i trwałości zasobów przyrodniczych. Przy jej realizacji obowiązywać winy zasady:

- a) zrównoważonego rozwoju – jako zasada podstawowa,
- b) przezorności – przewidująca, że rozwiązywanie pojawiających się problemów powinno następować po bezpiecznej stronie oraz związana z nią zasada wysokiego poziomu ochrony środowiska,
- c) integracji polityk ekologicznej i sektorowych,
- d) równego dostępu do środowiska przyrodniczego w kategoriach równoważenia szans człowieka i przyrody oraz sprawiedliwości międzypokoleniowej, międzyregionalnej i międzygrupowej,
- e) regionalizacji w ramach ekosystemów europejskich oraz regionalizacji w stosunku do obszarów o zróżnicowanym stopniu przekształcenia i degradacji z równoczesnym rozszerzeniem uprawnień samorządu terytorialnego i wojewodów,
- f) uspołecznienia,
- g) "zanieczyszczający płaci",
- h) prewencji – przeciwdziałanie negatywnym skutkom dla środowiska podejmowane być powinno na etapie planowania i realizacji przedsięwzięć,
- i) stosowania najlepszych dostępnych technik (BAT),
- j) klauzul zabezpieczających, umożliwiających państwom członkowskim stosowanie ostrzejszych kryteriów w porównaniu z wymogami prawa wspólnotowego,

k) skuteczności ekologicznej i efektywności ekonomicznej.

„II polityka ekologiczna państwa” zakłada 3 etapy osiągania swoich celów, w tym 2 etapy związane z procesem integracji z Unią Europejską:

- w trakcie ubiegania się o członkostwo w UE – etap realizacji *celów krótkookresowych /2000 - 2002/*,
- w pierwszym okresie członkostwa, zakładającym okresy przejściowe i realizację programów dostosowawczych - etap realizacji *celów średniookresowych /2003 - 2010/*,
- oraz etap realizacji *celów długookresowych* w ramach realizacji "Strategii zrównoważonego rozwoju Polski do 2025 r."

Zadaniami pierwszego etapu były:

- pełna realizacja *Układu Europejskiego*, ustalającego 10-letni okres dla harmonizacji polskiego prawa ekologicznego z wymogami Unii Europejskiej /1994-2004/,
- pełna realizacja *Narodowego programu przygotowania do członkostwa w Unii Europejskiej*, ustalającego zadania szczegółowe dla okresu przedakcesyjnego i zakładającego gotowość integracji w roku 2002.

Wymienione zadania były realizowane poprzez:

- a) harmonizację przepisów prawnych z regulacjami obowiązującymi w Unii Europejskiej,
- b) reformę mechanizmów zarządzania ochroną środowiska, dostosowującą ją do wymogów związanych z integracją,
- c) stworzenie warunków prawnych i organizacyjnych do realizacji międzynarodowych konwencji ekologicznych,
- d) pełne wdrożenie reformy zarządzania państwem we wszystkich ogniach związanych z ochroną środowiska,
- e) sukcesywne wdrażanie rozwiązań prawnych w sferze ekologicznej przyjmowanych w latach 2000 - 2002 przez Unię Europejską,
- f) zmniejszenie negatywnego oddziaływania na środowisko i zdrowie człowieka tzw. "gorących punktów" oraz zmniejszenie ich liczby,
- g) usprawnienie systemu przeciwdziałania powstawaniu nadzwyczajnych zagrożeń środowiska (poważnych awarii) oraz rozbudowę systemu ratownictwa ekologicznego i likwidacji skutków takich zagrożeń,
- h) podjęcie działań zmierzających do zintegrowania celów polityki sektorowej z polityką ekologiczną,
- i) rozpoczęcie wdrażania do realizacji polityki ekologicznej nowoczesnych i skutecznych mechanizmów, metod i procedur, których pełne wdrożenie powinno nastąpić w okresie dostosowawczym.

Cele średniookresowe (2003 – 2010) przewidują istotną poprawę stanu środowiska, praktyczne wdrożenie unijnych przepisów i standardów ekologicznych oraz postanowień konwencji międzynarodowych i umów dwustronnych, a także wzmocnienie instytucjonalne podejmowanych działań.

Cele długookresowe (do roku 2025) wiążą się z perspektywą zrównoważenia społeczno - gospodarczych procesów rozwojowych i pełną (możliwą) rewitalizacją zniszczonych ekosystemów; zakładają one:

- a) ugruntowanie konstytucyjnej zasady zrównoważonego rozwoju,

- b) utrwalenie zasady skutecznej kontroli państwa nad strategicznymi zasobami przyrodniczymi,
- c) pełną integrację polityk - przestrzennej, ekologicznej i sektorowych,
- d) dokonanie przebudowy modelu produkcji i konsumpcji w kierunku poprawy efektywności surowcowo – energetycznej oraz minimalizacji negatywnego oddziaływania na środowisko wszelkich form działalności człowieka i rozwoju cywilizacyjnego,
- e) zachowanie obszarów o wysokich walorach turystyczno-rekreacyjnych,
- f) utrzymanie i ochrona istniejących ekosystemów o cennych wartościach przyrodniczych i kulturowych,
- g) odbudowa zniszczeń powstałych w środowisku przyrodniczym i renaturalizacja cennych przyrodniczo obszarów,
- h) efektywny wzrost wartości produkcji w rolnictwie i leśnictwie poprzez lepsze wykorzystanie potencjału biologicznego oraz podnoszenie jakości zdrowotnej produktów przy przeciwdziałaniu nadmiernej intensywności procesów produkcyjnych oraz metod upraw i chowu zwierząt,
- i) rezygnacja z niektórych osiągnięć nauki i techniki, które mogłyby negatywnie oddziaływać na środowisko,
- j) wypracowanie mechanizmów reagowania na nowe wyzwania pojawiające się wraz z postępującym rozwojem cywilizacji.

W 2002 r. opracowany został „Program Wykonawczy do II polityki ekologicznej państwa, na lata 2002-2010”, który jest dokumentem o charakterze operacyjnym tj. wskazującym wykonawców i terminy realizacji konkretnych zadań lub pakietów zadań, przewidzianych do realizacji, a także szacującym niezbędne nakłady i źródła ich finansowania.

Zapisy ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska porządkują dotychczasową, istniejącą od 1990 roku, praktykę okresowego sporządzania dokumentów programowych o nazwie „Polityka ekologiczna państwa” dla różnych horyzontów czasowych, lub nawet bez jednoznacznego określania okresu ich obowiązywania.

Artykuły 13-16 Ustawy nakładają obowiązek przygotowywania i aktualizowania polityki ekologicznej państwa co 4 lata. Sporządzona w grudniu 2002 r. „Polityka ekologiczna państwa na lata 2003-2006 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2007-2010” jest aktualizacją i uszczegółowieniem długookresowej „II polityki ekologicznej państwa” .

Okres realizacji "Programu ochrony środowiska gminy Kadzidło" zbiega się z okresem realizacji celów średniookresowych „II polityki ekologicznej państwa”. Nie musi to jednak oznaczać rezygnacji z realizacji docelowych zamierzeń polityki ekologicznej i - o ile to będzie możliwe - cele długookresowe w niniejszym programie będą proponowane do realizacji.

4.1.2 Prawodawstwo w zakresie ochrony środowiska i jego dostosowanie do wymogów Unii Europejskiej

Proces tworzenia ładu instytucjonalno-prawnego w sferze ochrony środowiska naturalnego człowieka na szczeblu centralnym znajduje się w stadium wysokozaawansowanym. Zakończenie procesu harmonizacji polskiego prawa ochrony środowiska z wymogami przepisów Unii Europejskiej powoduje sytuację, w

której teksty uzgodnionych unijnych aktów prawnych nie są niezbędnym elementem procesu sporządzania „Programu”. Ze względu na niezakończony proces wprowadzania do polskich przepisów wykonawczych załączników technicznych korzystano przy opracowaniu niniejszego dokumentu z tekstów dyrektyw: ptasiej, siedliskowej oraz dotyczących ochrony wód powierzchniowych i powietrza.

W związku z koniecznością dokonania harmonizacji polskiego prawa ochrony środowiska z prawem Unii Europejskiej, przepisy zawarte w unijnych aktach prawnych w tym zakresie są systematycznie transponowane do prawa krajowego.

Przy prowadzeniu prac nad dokumentem „Program Ochrony Środowiska Gminy Kadzidło” uwzględniano postanowienia przepisów wykonawczych wydanych na podstawie nowych ustaw z 2005 r.

4.1.3 Konwencje i porozumienia międzynarodowe

Polska jest obecnie sygnatariuszem 33 konwencji, porozumień międzynarodowych oraz protokołów w dziedzinie ochrony środowiska, z których 21 ratyfikowała. Postanowienia większości konwencji mają odzwierciedlenie w przepisach Unii Europejskiej. Natomiast postanowienia konwencji ratyfikowanych przez Polskę, do których nie przystąpiły kraje UE, zgodnie z zasadą klauzul zabezpieczających, mają odzwierciedlenie w postanowieniach polskich przepisów prawnych.

4.1.4 Programy sektorowe i regionalne

Przy sporządzaniu niniejszego dokumentu brano pod uwagę zapisy różnych programów rządowych oraz regionalnych, zwłaszcza:

- II polityki ekologicznej państwa,
- programu wykonawczego do II polityki ekologicznej państwa,
- narodowej strategii ochrony środowiska,
- spójnej polityki strukturalnej rozwoju obszarów wiejskich i rolnictwa,
- polityki leśnej państwa,
- strategii rozwoju turystyki,
- zapisy „Strategii rozwoju województwa mazowieckiego do roku 2010”,
- wykaz aktualnych rządowych dokumentów programowych dotyczących ochrony środowiska i racjonalnego gospodarowania zasobami naturalnymi,
- program ochrony środowiska dla powiatu ostrołęckiego – 2004r.
- plan gospodarki odpadami dla powiatu ostrołęckiego na lata 2004-2007 – 2004r.
- program rozwoju lokalnego powiatu ostrołęckiego – 2004r.
- plan gospodarki odpadami dla gminy Kadzidło - 2005r.,
- strategii rozwoju gminy Kadzidło - 2000r,
- studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Kadzidło – 2000r.
- plan rozwoju lokalnego gminy Kadzidło – 2004r.

4.2 Stan i kierunki rozwoju gospodarczego

Ludność, system osadniczy

Liczba ludności gminy od 1975r. systematycznie wzrasta. Od 1975r. przybyło 1 147 mieszkańców, najwyższy wzrost ludności odnotowano w pierwszej połowie lat 90-tych. Od 1995r. tempo to znacznie zmalało. Zmiany w liczbie ludności poszczególnych miejscowości były zróżnicowane. Największy wzrost nastąpił we wsiach Kadzidło (o 15%) i Dylewo (o 7%). Natomiast ok. 50% wsi charakteryzuje się spadkiem liczby ludności. Do wsi o największej depopulacji należą Pogórze i Karaska, nieco mniejszą Czarnia, Piasecznia i Krobia.

Systematycznie obniża się współczynnik przyrostu naturalnego, w 1975r. wynosił 12,2 na 1000 ludności, natomiast w 1997r. – 6,2, pomimo tego jest wyższy niż średni w powiecie ostrołęckim. Zmniejsza się też saldo migracji wewnętrznych i zewnętrznych, pomimo iż jest nadal ponad dwukrotnie wyższe niż średnie w powiecie ostrołęckim.

Gmina posiada dość korzystną strukturę wieku pomimo iż zmniejsza się liczba dzieci i młodzieży, a wzrasta liczba ludności w wieku produkcyjnym i poprodukcyjnym.

Pod względem administracyjnym gmina składa się z 25 wsi z czego 23 posiada status sołectwa. Gęstość zaludnienia wynosząca 42 osoby/km² jest zbliżona do średniej gęstości na terenach wiejskich byłego województwa. Miejscowości gminy są bardzo zróżnicowane pod względem powierzchni i liczby mieszkańców. Największą koncentracją ludności charakteryzują się Kadzidło i Dylewo. Wiele wsi posiada rozproszoną zabudowę, co w istotny sposób determinuje możliwości wyposażenia w urządzenia infrastruktury technicznej i społecznej.

W gminie zaznacza się wyraźna przewaga odpływu ludności. Ujemny bilans migracji wynika przede wszystkim z braku możliwości znalezienia pracy w gminie oraz z niewielką aktywnością gospodarczą co w połączeniu z słabymi płacami nie daje możliwości podniesienia poziomu życia rodziny.

Najważniejszym problemem w gminie jest wysokie bezrobocie. Wysoki wskaźnik bezrobocia oraz trudność w zdobyciu pracy powoduje, że osoby bezrobotne zmuszone są do korzystania ze świadczeń pomocy społecznej. Część bezrobotnych korzystała z pomocy w formie zatrudnienia w ramach robót publicznych organizowanych przez Urząd Gminy.

Aby ograniczyć niekorzystne czynniki rozwoju demograficznego, należy dążyć do zahamowania procesu odpływu ludności a gminy poprzez:

- tworzenie nowych miejsc pracy,
- tworzenie zachęt do powrotu studiującej młodzieży,
- wspieranie rozwoju budownictwa mieszkaniowego.

Kierunki rozwoju sieci osadniczej:

- **wielofunkcyjny rozwój ośrodka gminnego** - wzmocnienie funkcji usługowych o znaczeniu lokalnym, rozwój różnych form opieki społecznej, rozwój i poprawę funkcjonowania zabudowy mieszkaniowej, utrzymanie i dalszy rozwój funkcji usługowo-produkcyjnych, rozwój usług z zakresu rolnictwa;
- **wielofunkcyjny rozwój wsi** - rozwój rolnictwa, utrzymanie i rozwój placówek usługowych, utrzymanie i rozwój usług na rzecz obsługi rolnictwa, rozwój funkcji pozarolniczych, rozwój i poprawę funkcjonowania zabudowy zagrodowej;
- **wzmocnienie powiązań funkcjonalnych pomiędzy poszczególnymi ośrodkami systemu osadniczego** - modernizację sieci drogowej, poprawę funkcjonowania komunikacji zbiorowej, rozbudowę systemów

łączności, kształtowanie racjonalnych relacji funkcjonalno-przestrzennych społecznie akceptowanych i efektywnych ekonomicznie pomiędzy poszczególnymi ośrodkami.

Gospodarka rolna, leśna, gospodarcze wykorzystanie wód

Obszar gminy charakteryzuje się mało korzystnymi warunkami glebowymi dla produkcji rolniczej z niewielkimi możliwościami poprawy ich wartości użytkowych. Najwyższą wartość rolniczą przedstawiają gleby występujące w okolicach wsi Dylewo i Jeglijowiec, zaliczone do 4 kompleksu żytnio-ziemniaczanego bardzo dobrego w IIIb klasie z małym udziałem 2 kompleksu pszennego dobrego w klasie bonitacyjnej IIIa gruntów ornych. Do obszarów o potencjalnie korzystnych warunkach dla rolnictwa zaliczyć trzeba gleby 8 kompleksu zbożowo-pastewnego mocnego w klasie IVa. Z uwagi na okresowo nadmierne uwilgotnienie gleby te po zabiegach melioracyjnych osiągają wartość 2 kompleksu pszennego dobrego. Powyższe kategorie gleb są bardzo korzystne i korzystne dla produkcji rolnej bez ograniczeń dla wszystkich kierunków upraw, a także warzywnictwa i w mniejszym stopniu sadownictwa. W gminie Kadzidło gleby chronione występują w okolicach Dylewa, Jeglijowca i Kadzidła oraz w dolinach rzecznych w obrębie zmeliorowanych użytków zielonych.

Kierunki rozwoju rolnictwa:

- **właściwe wykorzystanie naturalnych warunków użytkowych rolniczej przestrzeni produkcyjnej** - dalszy rozwój produkcji zwierzęcej w zakresie chowu bydła mlecznego i trzody chlewnej nowoczesnymi metodami, wydzielenie gruntów nieprzydatnych do produkcji rolnej pod zalesienie lub zmiany sposobu użytkowania, zapobieganie degradacji użytków rolnych i urządzeń melioracyjnych, ograniczenie przeznaczenia na cele nierolnicze i nieleśne gruntów wysokich klas bonitacyjnych, w szczególności zmeliorowanych użytków rolnych;
- **poprawa warunków do rozwoju produkcji rolnej** - modernizację istniejących urządzeń melioracyjnych oraz budowę zbiorników małej retencji o funkcji ogólnogospodarczej i rybackiej zgodnie z „Programem małej retencji wodnej do roku 2015”, budowę i modernizację dróg rolniczych zapewniających właściwą obsługę i wykorzystanie użytków rolnych z możliwością wykorzystania środków celowych, poprawę struktury agrarnej gospodarstw rolnych w zakresie powiększania ich powierzchni i polepszenia rozłogu, rekultywację i zagospodarowanie terenów zdegradowanych i zdewastowanych na cele rolnicze lub leśne;
- **poprawa warunków i zmian gospodarowania na obszarach wiejskich** - rozwój gospodarstw specjalistycznych w celu dostosowania jakości wytwarzanych produktów do norm unijnych i innych rynków zagranicznych przy zachowaniu zasad ochrony środowiska naturalnego, zwiększenie produktywności gospodarstw w wyniku wprowadzania nowoczesnych i efektywnych sposobów gospodarowania zarówno w produkcji roślinnej jak i zwierzęcej oraz podnoszenia kwalifikacji zawodowych rolników w zakresie technik gospodarowania, rachunkowości i zarządzania, poprawę wyposażenia gospodarstw w infrastrukturę techniczną z wykorzystaniem środków pomocowych;
- **tworzenie warunków do wielofunkcyjnego rozwoju obszarów wiejskich** - rozwój rolnictwa ekologicznego połączonego z agroturystyką jako działalności uzupełniającej działalność podstawową związaną z prowadzeniem gospodarstw rolnych w szczególności dla małych gospodarstw położonych w atrakcyjnych terenach, wspieranie rozwoju zakładów przetwórczych o małej i średniej skali produkcji, tworzenie rezerw terenowych i wykorzystanie istniejących pustostanów pod rozwój działalności gospodarczej celem tworzenia miejsc pracy na obszarach wiejskich,
- **rozwój usług rolniczych i instytucji obsługi rolnictwa** - uaktywnienie współpracy lokalnych władz samorządowych i innych instytucji działających na rzecz środowiska wiejskiego w zakresie pozyskania środków na rozwój infrastruktury, przedsiębiorczości i tworzenia pozarolniczych miejsc pracy, poszerzenie wiedzy społeczności wiejskiej dotyczącej integracji z Unią Europejską,
- zachowanie w dotychczasowym użytkowaniu rolniczym lub leśnym terenów udokumentowanych złóż surowców naturalnych (kruszywa naturalnego, piasków i torfu),
- ochrona torfowisk i gleb torfowych przed dalszą degradacją, w tym ograniczenie eksploatacji złoża „Karaska” do obszaru objętego aktualną koncesją.

Pod względem leśności gmina należy do obszarów dobrze zalesionych, a udział lasów w strukturze użytkowania wynosi około 40 % ogólnej jej powierzchni. W strukturze własności przeważają lasy państwowe należące do Nadleśnictwa

Myszyniec (6 229 ha) i Ostrołęka (1 079 ha), a około 40% to lasy prywatne. Lasy niepaństwowe występują w rozdrobieniu lub na obrzeżu lasów państwowych.

Kierunki rozwoju gospodarki leśnej:

- prowadzenie w lasach niepaństwowych racjonalnej gospodarki zasobami leśnymi z ograniczeniem wielkości pozyskiwania drewna poniżej zdolności produkcyjnej lasów,
- zwiększenie przyrostu masy drzewnej oraz przeciętnej zasobności lasów na skutek podwyższania średniego wieku drzewostanów i struktury pozyskania drewna,
- udostępnianie i przystosowywanie kompleksów leśnych do celów turystyczno-wypoczynkowych,
- ograniczanie zmiany przeznaczenia istniejących powierzchni leśnych na inne cele,
- prowadzenie działań mających na celu zwiększenie stopnia lesistości poprzez zagospodarowanie nieużytków, słabych gleb i gruntów marginalnych, w szczególności w strefach wododziałowych i na terenach objętych ochroną przyrody,
- ochrona zadrzewień dolinowych i zadrzewień na terenach bagiennych oraz wprowadzanie i wzbogacanie otwartego krajobrazu rolniczego zadrzewieniami śródpolnymi wzdłuż cieków wodnych i dróg.

Gmina leży w dorzeczu Narwi i jest odwadniana poprzez jej prawobrzeżne dopływy: Omulew z Piasecznicą oraz Szkwę z Rozogą. W zlewniach powyższych cieków znajdują się gminy południowej części województwa warmińsko-mazurskiego (powiat szczytnicki), północnej części powiatu ostrołęckiego i przasnyskiego (województwo mazowieckie) oraz zachodniej części powiatu kolneńskiego i łomżyńskiego (województwo podlaskie). Powiązania hydrograficzne mają istotne znaczenie w zakresie wspólnej dla wszystkich gmin ochrony wód przed zanieczyszczeniem i gospodarowaniem zasobami wodnymi.

Wody powierzchniowe zaliczone zostały do II klasy czystości. Z danych PIOŚ wynika, że na rzece Omulwi i Rozodze występują przekroczenia warunków w zakresie barwy i Miana Coli.

Gmina pozbawiona jest większych naturalnych bądź sztucznych zbiorników wodnych. Najczęściej spotykaną formą wód stojących są zanikające śródlądowe bagienka o cennych wartościach ekologicznych. Najważniejszymi wśród nich jest Jezioro Bagno położone na zachód od Dylewa oraz zbiorniki w okolicach Krobi i Kadzidła. Ponadto w dolinie Omulwi występują starorzecza.

Gmina Kadzidło należy do obszarów w znacznym stopniu zagrożonych deficytem wód powierzchniowych. Dotyczy to w szczególności Szkwę, Rozogi, a także Piasecznicy, w granicach których przeprowadzono prace melioracyjne. W warunkach długotrwałych susz występują niedobory wód powierzchniowych jak i w profilu glebowym niezbędnych do produkcji roślinnej. Niewystarczające zabiegi konserwacyjne urządzeń melioracyjnych powodują renaturalizację rzek, odbudowę zasobów wód powierzchniowych, ale stanowią one utrudnienie w prowadzeniu gospodarki rolnej.

Kierunki polityki przestrzennej w zakresie gospodarki wodnej:

- **poprawa stosunków wodnych i zapobieganie nadmiernym stratom wody, zwłaszcza na terenach odczuwających deficyt wód** - realizacja programu małej retencji oraz renowację urządzeń melioracyjnych i zwiększenie retencyjności gleb w wyniku wyłączenia z gospodarczego wykorzystania terenów podmokłych i źródliskowych;
- **zmniejszenie ładunku zanieczyszczeń odprowadzanych do wód oraz poprawa stanu sanitarnego Narwi i innych cieków do zakładanych klas czystości** - porządkowanie gospodarki wodno-ściekowej na terenach zabudowanych (budowa lokalnych systemów kanalizacji i oczyszczalni ścieków, w tym oczyszczalni przydomowych i zagrodowych);
- **ochrona wód powierzchniowych** - ograniczenie stosowania wysokotoksycznych środków nawożenia oraz ochrony roślin w strefach brzegowych cieków wodnych;
- **ograniczenie infiltracji i spływów powierzchniowych zanieczyszczonych wód opadowych** - właściwe składowanie odpadów stałych, przechowywanie nawozów sztucznych i środków ochrony roślin oraz obornika i gnojowicy;

- **poprzedzanie zadań melioracyjnych** ekspertyzami ekologicznymi wskazującymi optymalne rozwiązania zabezpieczające ekosystemy leśne, torfowiskowe, miejsca łęgowe, tarliska, stanowiska rzadkich roślin i zwierząt, ostoje zwierząt łownych przez nieodwracalną degradację stosunków wodnych, a tym samym całego środowiska,
- **wyłączenie z zabiegów melioracyjnych fragmentów dolin rzecznych**, które ze względu na walory środowiska powinny pozostać niezmienione,
- zaniechanie nieuzasadnionego wykorzystania wód podziemnych na cele przemysłowe;
- zastosowanie najlepszych dostępnych technik produkcji przemysłowej i praktyk rolniczych w celu zmniejszenia zapotrzebowania na wodę i ograniczenia ładunków odprowadzanych do odbiorników zanieczyszczeń;
- racjonalizacja zużycia wody w gospodarstwach domowych (ograniczenie marnotrawstwa, strat w systemach wody).

Wszystkie studnie zlokalizowane na terenie gminy posiadają strefy ochrony bezpośredniej o szerokości 8-10 m od zarysu urządzeń oraz są ogrodzone siatką. Na terenie stref ochrony bezpośredniej zabronione jest użytkowanie gruntów do celów nie związanych z eksploatacją ujęć wody.

Kierunki polityki przestrzennej w zakresie ochrony wód podziemnych:

- **ochrona wód gruntowych** - eliminacja źródeł ich zagrożeń (szamba) oraz rozwój sieci kanalizacyjnej deszczowej i sanitarnej,
- **obowiązek przechowywania nawozów sztucznych i obornika na nieprzepuszczalnych płytach ze ścianami bocznymi oraz gnojowicy w szczelnych zbiornikach, celem zabezpieczenia wycieków agresywnych zanieczyszczeń do gruntu i przedostawania się do wód gruntowych i podziemnych,**
- **ochrona ujęć wód podziemnych na cele publiczne** - przestrzeganie przepisów dotyczących zasad zagospodarowania w strefach, w tym likwidację istniejących źródeł zanieczyszczeń i niedopuszczenie do powstawania nowych,
- **optymalizacja zużycia wody do celów różnych dziedzin gospodarki** - zbilansowanie zapotrzebowania wody i racjonalnego jej używania.

Turystyka

Położenie gminy w dużym stopniu determinuje możliwości jej rozwoju, szczególnie w aspekcie zamierzeń i działań rozwojowych najbliższego otoczenia. Gmina odznacza się wysokimi walorami środowiska przyrodniczego specyficznymi dla całego regionu kurpiowskiego położonego na pograniczu województwa mazowieckiego i podlaskiego.

Kierunki rozwoju turystyki:

- **poprawa stanu sanitarnego środowiska przyrodniczego** - zwiększenie atrakcyjności obszaru,
- **turystyczne wykorzystanie walorów przyrodniczych i wypoczynkowych lasów** - realizacja parkingów leśnych, szlaków turystyki rowerowej i pieszej, modernizacje dróg itp.,
- **tworzenie warunków do rozwoju agroturystyki na obszarze wiejskim** - wspieranie organizacyjno-finansowe, promocję gospodarstw agroturystycznych oraz podnoszenie jakości i zakresu usług turystycznych.

Energetyka

Gazownictwo

Jako priorytetowe uznaje się całkowite zgazyfikowanie miejscowości Kadziłdo oraz budowę stacji redukcyjnej w miejscowości Gibaka (gmina Lelis), która umożliwi gazyfikację Dylewa i miejscowości w południowej części gminy.

Podstawowy kierunek w zakresie rozwoju gazownictwa:

- zapewnienie możliwości dostaw gazu ziemnego do wszystkich miejscowości w gminie.

Elektroenergetyka

Gmina Kadzidło obecnie jest w 100% objęta siecią elektroenergetyczną.

Podstawowy kierunek rozwoju sieci elektroenergetycznej:

- dostosowanie systemu elektroenergetycznego do potrzeb odbiorców oraz dostarczenie energii elektrycznej o normatywnym standardzie jakościowym i ilościowym.

Ciepłownictwo

Na obszarze gminy nie ma całościowo zorganizowanej gospodarki w zakresie zaopatrzenia i pokrycia potrzeb ciepłych zarówno mieszkańców, jak i przemysłu. Powyższe potrzeby pokrywane są z lokalnych źródeł ciepła - kotłownie wbudowane, zakładowe, przemysłowe (węglowe, olejowe, gazowe), bądź tradycyjne ogrzewanie piecowe.

Kierunki rozwoju ciepłownictwa:

- sukcesywne zwiększanie udziału proekologicznych nośników energii zmniejszających zanieczyszczenie środowiska.

System komunikacyjny, transport

Podstawowym ciągiem komunikacyjnym jest przebiegająca z południa na północ droga krajowa nr 53 relacji Ostrołęka – Mazury. Wzdłuż tej trasy położone są największe miejscowości gminy – Kadzidło, Dylewo i Wach.

Gmina posiada dość dobrze rozwiniętą sieć dróg zapewniającą powiązanie miejscowości z siedzibą gminy. Połączenia większości miejscowości z m. Kadzidło zapewnia promieniście rozkładający się układ dróg powiatowych uzupełniony przez gęstą sieć dróg gminnych o zróżnicowanych parametrach technicznych.

Znacznie gorsze są możliwości przemieszczeń ludności pomiędzy poszczególnymi wsiami wewnątrz obszaru gminy. Niepokojącym zjawiskiem jest brak połączeń w przewozach pasażerskich obsługiwanych przez PKS i prywatnych przewoźników w niektórych miejscowościach na terenie gminy. Przyczyną tej sytuacji jest zły stan nawierzchni.

Podstawowe kierunki rozwoju systemu transportowego:

- adaptacja docelowej sieci dróg gminnych i powiatowych układu podstawowego oraz na podporządkowaniu funkcji komunikacyjnych potrzebom i gospodarce gminy,
- konieczność sukcesywnej modernizacji dróg powiatowych ze szczególnym zwróceniem uwagi na odcinki połączeń z drogą wojewódzką,
- eliminacja konfliktów między ruchem tranzytowym i turystycznym, a funkcjami gminy oraz dostosowanie systemu transportowego do potrzeb gospodarczych gminy.

Rynek pracy

Gmina charakteryzuje się wysokim bezrobociem, mimo iż od 1995r systematycznie malejącym. W 1995r. zanotowanych było ponad 1 400 bezrobotnych, a w kwietniu 1999r. – 895 bezrobotnych. Nastąpił więc spadek liczby bezrobotnych o ok. 37%. W 1995r. bezrobotni stanowili 24% ogółu ludności w wieku produkcyjnym, w roku 1997 natomiast 19,1%. Zmniejsza się więc udział bezrobotnych w grupie ludności w wieku produkcyjnym.

Trendy rozwojowe w gospodarce gminy

Reorientacja społeczno – gospodarcza kraju, a także postępujące procesy globalizacji gospodarki nie tworzą sprzyjającego klimatu dla stanu i rozwoju gospodarki regionu. Odzwierciedleniem zastoju gospodarczego w gminie jest niski popyt na tereny inwestycyjne.

W strukturze sprzedaży dominują tereny pod budownictwo mieszkaniowe, rekreacyjne i sakralne wraz z nekropoliami, oraz tereny pod inwestycje komunikacyjne. Struktura sprzedaży wskazuje na znaczne zainteresowanie terenami rekreacyjnymi oraz mieszkalnymi. Przy widocznym braku wzrostu liczby ludności gminy w ostatnich latach oznacza to widoczną chęć poprawy warunków zamieszkiwania i wypoczynku ludności, co z kolei prowadzi do peryferyzacji zabudowy i stwarza zagrożenie zmniejszania się terenów rolniczych i innych, posiadających wysokie walory przyrodniczo-krajobrazowe.

Zarówno małe możliwości lokalnych inwestorów jak i niewielkie zainteresowanie kapitału zewnętrznego wynikające z uwarunkowań demograficznych i ekologicznych nie stwarzają istotnych zagrożeń rozwoju uciążliwych dla środowiska gałęzi przemysłu. Zagrożenia dla jakości środowiska stanowiąc może także konieczność utrzymania i podnoszenia poziomu dochodów rolniczych prowadząca do intensyfikacji produkcji rolniczej.

4.3 Założenia polityki ekologicznej w odniesieniu do gminy

4.3.1 Wprowadzenie

Do dokumentów, które w istotny sposób ustosunkowują się do ochrony środowiska w regionie należy m. in. „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Kadzidło”, „Plan gospodarki odpadami dla gminy Kadzidło”, „Strategia rozwoju gminy Kadzidło”, „Plan gospodarki odpadami powiatu ostrołęckiego na lata 2004-2007” oraz „Programu ochrony środowiska powiatu ostrołęckiego”.

□ „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Kadzidło”.

Studium zakresem merytorycznych obejmuje uwarunkowania, cele i kierunki polityki przestrzennej. Opracowanie ma na celu zapewnienie prawidłowej realizacji struktury funkcjonalno-przestrzennej i zobowiązuje organy samorządowe w ich działalności (stanowiące podstawę do podejmowania uchwał intencyjnych dotyczących planów miejscowych, realizacji zadań własnych z zakresu planowania przestrzennego, gospodarki gruntami, itp.). Stanowi podstawę długookresowej polityki przestrzennej i jako jedyny ustawowo dokument planistyczny dotyczy całego obszaru gminy.

□ „Plan gospodarki odpadami dla gminy Kadzidło”

Celem niniejszego opracowania było stworzenie kompleksowego programu zagospodarowania stałych odpadów komunalnych, powstających na terenie gminy Kadzidło. W pracy wykonano analizę aktualnego stanu gospodarki odpadami na rozpatrywanym obszarze, przedstawiono zagadnienia i rozwiązania prawidłowego gospodarowania odpadami. Opracowano wariantowy program działań dla poprawy istniejącej sytuacji. Zaproponowano strategię działań i rozwiązania umożliwiające

dostosowanie gospodarki odpadami w analizowanej jednostce samorządowej do obowiązujących i przewidywanych uwarunkowań prawnych. W celu określenia kosztów i możliwości wdrożenia rozwiązań przeprowadzono techniczno-ekonomiczną analizę wykonalności ze wskazaniem możliwości finansowania. Program jest obecnie aktualizowany i dostosowywany do obowiązujących przepisów.

□ **„Strategia rozwoju gminy Kadzidło”**

W strategii rozwoju gminy dokonuje się wstępnej hierarchizacji kluczowych zadań inwestycyjnych, których realizacja powinna przyczyniać się do wszechstronnego lokalnego rozwoju. Podkreślić jednak należy, że realizacja strategicznych programów rozwoju gminy polega również na podejmowaniu wielu przedsięwzięć poza obszarem działalności inwestycyjnej. Struktura strategii rozwoju gminy złożona jest z następujących podstawowych elementów: wizji rozwoju gminy (misji), opisu kluczowych problemów (pośrednich celów strategicznych) warunkujących rozwój gminy oraz planów działania (strategicznych programów gospodarczych). Plany działania odpowiadają sformułowanej wcześniej wizji rozwoju gminy i dotyczą spraw określonych jako kluczowe z punktu widzenia jej dalszego rozwoju.

□ **„Program ochrony środowiska dla powiatu ostrołęckiego”**

Przedstawia aktualną sytuację ekologiczną powiatu, uwzględniając uwarunkowania zewnętrzne i wewnętrzne, w tym ekologiczne, przestrzenne, społeczne i ekonomiczne uwarunkowania rozwoju powiatu. Program określa priorytetowe działania ekologiczne powiatu oraz harmonogram zadań w zakresie ograniczenia emisji, ochrony zasobów przyrody, racjonalnego gospodarowania środowiskiem i edukacji ekologicznej z podziałem na zadania powiatu, zadania innych organów administracji publicznej oraz instytucji, przedsiębiorstw i organizacji społecznych oraz zadania zalecenia do programów gmin.

□ **„Plan gospodarki odpadami dla powiatu ostrołęckiego na lata 2004-2007”**

Celem niniejszego opracowania było stworzenie kompleksowego programu zagospodarowania stałych odpadów komunalnych, powstających na terenie powiatu ostrołęckiego. W pracy wykonano analizę aktualnego stanu gospodarki odpadami na rozpatrywanym obszarze, przedstawiono zagadnienia i rozwiązania prawidłowego gospodarowania odpadami. Opracowano wariantowy program działań dla poprawy istniejącej sytuacji. Zaproponowano strategię działań i rozwiązania umożliwiające dostosowanie gospodarki odpadami w analizowanej jednostce samorządowej do obowiązujących i przewidywanych uwarunkowań prawnych. W celu określenia kosztów i możliwości wdrożenia rozwiązań przeprowadzono techniczno-ekonomiczną analizę wykonalności ze wskazaniem możliwości finansowania. Program jest obecnie aktualizowany i dostosowywany do obowiązujących przepisów.

4.3.2 Kierunki działań strategicznych oraz główne zadania do realizacji

1. Gospodarka rolna i ochrona środowiska

- pomoc w zalesianiu gruntów nieprzydatnych do produkcji rolnej realizowana w ramach Krajowego Programu Zwiększania Lesistości,

- podjęcie działań dla wielofunkcyjnego (kompleksowego) rozwoju poszczególnych wsi na bazie procesu scaleniowego gruntów,
- zagospodarowanie pól rolnych na bazie istniejących i nowopowstałych zakładów przetwórstwa rolnego,
- wsparcie inicjatyw prowadzenia rolnictwa ekologicznego (biodynamicznego lub zintegrowanego),
- wdrożenie systemu kompleksowego zagospodarowania odpadów komunalnych,
- wdrożenie systemu selektywnej zbiórki odpadów.
- poprawa stanu czystości środowiska przyrodniczego oraz czystości i estetyki gminy,
- tworzenie rezerwatów przyrody oraz utworzenie Kurpiowskiego Parku Krajobrazowego.

2. Infrastruktura techniczna i społeczna

- modernizacja i budowa dróg asfaltowych i żwirowych, ciągów pieszych i rowerowych,
- modernizacja i rozbudowa sieci wodociągowej,
- rozbudowa oczyszczalni ścieków w Kadzidle,
- budowa oczyszczalni przydomowych,
- budowa sieci kanalizacyjnej,
- modernizacja i rozbudowa sieci energetycznej,
- gazyfikacja gminy,
- telefonizacja gminy,
- budowa płyt obornikowych i zbiorników na gnojówkę i gnojownicę.

3. Edukacja ekologiczna

- stworzenie dostępnego systemu informacji o środowisku przyrodniczym,
- upowszechnienie ekologicznych metod gospodarowania w rolnictwie, leśnictwie,
- utworzenie Centrum Edukacji Ekologicznej,
- upowszechnianie wiedzy ekologicznej w szkołach podstawowych, gimnazjach i ponadgimnazjalnych oraz wśród społeczności gminy,
- wspieranie wiedzy o Unii Europejskiej.

5. CELE I PRIORYTETOWE DZIAŁANIA EKOLOGICZNE

5.1 Wprowadzenie

Na podstawie analizy Polityki ekologicznej państwa, „Programu ochrony środowiska woj. mazowieckiego”, „Programu ochrony środowiska powiatu ostrołęckiego” zidentyfikowanych mocnych i słabych stron, szans i zagrożeń wynikających z diagnozy sytuacji ekologicznej w gminie, ustalono następujące cele:

CEL STRATEGICZNY:

Harmonijny, zrównoważony rozwój gminy, w której wymagania ochrony środowiska mają nie tylko istotny wpływ na przyszły charakter regionu ale również wspierają jego rozwój gospodarczy.

CELE SZCZEGÓŁOWE:

- 1) Ograniczenie emisji do środowiska
- 2) Ochrona środowiska przyrodniczego i krajobrazu
- 3) Racjonalne gospodarowanie środowiskiem
- 4) Podniesienie stanu świadomości ekologicznej społeczeństwa oraz zwiększenie jego aktywności na rzecz chronienia środowiska

Realizacja celów będzie się odbywała poprzez niżej wymienione działania w okresie 2004-2010.

5.2 Cele operacyjne do 2011 roku wraz z kierunkami działań

5.2.1 Ograniczenie emisji do środowiska

Cel operacyjny: Zmniejszenie zużycia wody oraz osiągnięcie lepszej jakości wód

Działania:

- wdrożenie programu działań na rzecz ograniczenia spływu zanieczyszczeń azotowych (budowa urządzeń do składowania obornika, magazynowania gnojowicy, rolnicze wykorzystanie ścieków i osadów) ze źródeł rolniczych, środków ochrony roślin,
- stosowanie „najlepszych dostępnych technik” (BAT) w instalacjach produkcyjnych i komunalnych, skąd pochodzą ścieki, realizacja budowy systemów oczyszczania ścieków równoległe z wodociągowaniem),
- współpraca w zakresie wprowadzania stref ochronnych od ujęć wody,
- określanie zasad gospodarowania w strefach,
- analiza wydawanych pozwoleń wodnoprawnych pod kątem zużycia wody na jednostkę produktu,
- przegląd wydawanych pozwoleń wodnoprawnych na korzystanie z wód,
- inwentaryzacja ujęć wody na terenie gminy,
- racjonalne wykorzystanie istniejących urządzeń i systemów melioracyjnych dla zwiększenia retencjonowania wody.

Cel operacyjny: Osiągnięcie lepszej jakości powietrza.

Działania:

- inwentaryzacja źródeł emisji substancji do powietrza,
- zamiana tradycyjnych kotłowni opalanych węglem na czystsze źródła energii,
- gazyfikacja gospodarstw domowych,
- wprowadzanie nowoczesnych technik i technologii energooszczędnych,
- wspieranie działań w zakresie wykorzystania energii odnawialnej.

Cel operacyjny: Ograniczenie hałasu i promieniowania elektromagnetycznego do obowiązujących norm

Działania:

- inwentaryzacja źródeł uciążliwości akustycznej,
- ocena stanu akustycznego środowiska dla terenów zagrożonych hałasem, opracowanie map akustycznych dla obszarów położonych wzdłuż dróg,
- inwentaryzacja źródeł emisji pól elektromagnetycznych i obszarów objętych oddziaływaniem tych pól,
- wprowadzanie zagadnień akustycznych w planach zagospodarowania przestrzennego – z uwzględnieniem obszarów ograniczonego użytkowania analiza oddziaływania na środowisko występujących źródeł pól elektromagnetycznych i ich wpływu na zdrowie ludzi).

Cel operacyjny: Minimalizacja składowania oraz wytwarzania odpadów, osiągnięcie maksymalnych poziomów odzysku odpadów

Działania:

- wdrożenie systemu zbierania zwłok zwierzęcych,
- osiągnięcie zakładanych limitów odzysku i recyklingu odpadów: tworzyw – 22 %, drewno – 15 %, szkła – 35 %, papieru – 45 %, wielomateriałowe – 25 %, odpadów wielkogabarytowych – 26 %, odpadów budowlanych – 20 %, odpadów niebezpiecznych – 22 % (2006 r.),
- sukcesywne ograniczanie masy odpadów opakowaniowych deponowanych na składowiskach opracowanie i wdrożenie systemów zbierania odpadów wielkogabarytowych, budowlanych i urządzeń elektronicznych,
- objęcie zorganizowaną zbiórką odpadów wszystkich mieszkańców gminy,
- wdrożenie systemu segregacji odpadów, z uwzględnieniem odpadów opakowaniowych,
- wdrożenie obowiązków w zakresie gospodarowania odpadami,
- opracowanie i wdrożenie systemu gospodarowania odpadami niebezpiecznymi występującymi w strumieniu odpadów komunalnych,
- wdrażanie nowoczesnych technologii odzysku i unieszkodliwiania odpadów,
- zamknięcie i rekultywacja składowisk odpadów nie spełniających wymogów ochrony środowiska,
- deponowanie na składowiskach nie więcej niż 60 % masy wytwarzanych odpadów komunalnych i nie więcej niż 75 % odpadów ulegających biodegradacji (2010 r.).

Cel operacyjny: Zapobieganie skutkom awarii przemysłowych

Działania:

- inwentaryzacja instalacji stanowiących potencjalne zagrożenia środowiska i życia ludzi przygotowanie procedur postępowania w przypadku wystąpienia klęsk żywiołowych,
- informowanie społeczeństwa o wystąpieniu poważnych awarii
- ochrona przed powodzią miejscowości nadnarwiańskich (praca ciągła),
- realizacja przedsięwzięć zabezpieczenia przeciwpowodziowego.

5.2.2 Ochrona zasobów środowiska przyrodniczego i krajobrazu

Cel operacyjny: Ochrona przyrody i krajobrazu

Działania

- objęcie ochroną terenów w ramach programu Natura 2000,
- tworzenie obszarów i obiektów chronionych m.in. rezerwatów przyrody „Bagno Kalno”, Kurpiowski Park Krajobrazowy,
- opracowania ekofizjograficzne gmin jako podstawa do sporządzania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego,

- wdrażanie programów rolno – środowiskowych.

Cel operacyjny: Zwiększanie lesistości w gminie

Działania

- restrukturyzacja terenów wiejskich poprzez zalesienia i zadrzewienia,
- ochrona istniejących lasów, poprawa ich produktywności,
- utrzymanie wielofunkcyjności lasów, poprawa ich funkcji wodochłonnej, klimatotwórczej, glebochronnej,
- ochrona istniejących zadrzewień,
- uwzględnienie pozytywnej roli lasów i zadrzewień w planach zagospodarowania przestrzennego,
- zapewnienie dokumentacji urzędzeniowej dla lasów niepaństwowych

Cel operacyjny: Ochrona gleb

Działania:

- inwentaryzacja terenów zdegradowanych,
- objęcie monitoringiem gleb rejestracji zmian fizycznych, chemicznych, biologicznych, wynikających z rodzaju i intensywności eksploatacji gleb oraz oddziaływania negatywnych czynników,
- wprowadzenie na terenach chronionych produkcji rolnej zgodnie z ustawą o rolnictwie ekologicznym.

Cel operacyjny: Ochrona zasobów kopalin i wód podziemnych

Działania:

- ograniczanie wykorzystywania wód podziemnych do celów innych niż zaopatrzenie ludności w wodę,
- zwiększenie wykorzystania rozpoznanych i eksploatowanych złóż,
- zagospodarowanie wyrobisk dla potrzeb małej retencji,
- ograniczanie naruszeń środowiska towarzyszących eksploatacji kopalin,
- ochrona wód podziemnych przed ich ilościową i jakościową degradacją,
- uwzględnienie w planach zagospodarowania przestrzennego ochrony GZP SANDR KURPIE.

5.2.3 Racjonalne gospodarowanie środowiskiem

Cel operacyjny: Ograniczenie materiałochłonności, wodochłonności, energochłonności i odpadowości gospodarki, zatrzymanie wody w środowisku

Działania:

- egzekwowanie obowiązku rejestracji zużycia wody do celów przemysłowych i rolniczych w przeliczeniu na jednostkę produkcji,
- intensyfikacja zamkniętych obiegów wody i wtórnego wykorzystania ścieków,
- odbudowa zniszczonych obiektów małej retencji i budowa nowych,
- promocja i stosowanie energooszczędnych technik i technologii,
- zapewnienie prawidłowego funkcjonowania melioracji wodnych,
- wprowadzanie technologii małodopadowych,
- wprowadzenie zasady recyklingu wraków samochodowych,
- ograniczenie zużycia wody podziemnej,
- działania na rzecz unikania odpadów.

Cel operacyjny: Wykorzystanie energii odnawialnej do 7,5 % ogółu energii zużywanej

Działania:

- inwentaryzacja miejsc możliwych do lokalizacji elektrowni wodnych, wiatrowych i innych obiektów, źródeł odnawialnej energii,
- działania w kierunku produkcji energii ze źródeł odnawialnych.

Cel operacyjny: Usprawnienie zarządzania środowiskiem

Działania:

- wzmocnienie służb ochrony środowiska w gminie,
- rozszerzanie systemu udostępniania informacji o środowisku w/g ustawy Prawo Ochrony Środowiska,
- przygotowanie służb ochrony środowiska do pełnego wdrażania prawa ekologicznego i korzystania ze środków finansowych polskich i UE, doskonalenie, zweryfikowanie lub opracowanie nowych planów zagospodarowania przestrzennego w celu uwzględnienia wymagań wynikających ze znowelizowanego prawa ekologicznego,
- analiza wydanych pozwoleń ekologicznych i przestrzegania nałożonych obowiązków.

5.2.4 Podniesienie stanu świadomości ekologicznej społeczeństwa oraz zwiększenie jego aktywności na rzecz chronienia środowiska.

Cel operacyjny: Większa aktywność społeczeństwa na rzecz środowiska

Działania:

- wspieranie przedsięwzięć na rzecz rolnictwa ekologicznego, budowy zbiorników retencyjnych, odnawialnych źródeł energii, odzysku odpadów,
- zalesienia i zadrzewienia realizowane przez mieszkańców gminy we własnym zakresie i z własnych środków,
- organizowanie konkursów, wystaw, imprez aktywizujących społeczność do troski o środowisko,
- promowanie podmiotów gospodarczych posiadających certyfikaty ekologiczne, wspieranie działań zmierzających do osiągnięcia certyfikatów,
- promowanie wszelkich przykładów osiągania efektów ekologicznych,
- aktywizacja społeczności do działań na rzecz ochrony przyrody,
- propagowanie najlepszych dostępnych technik BAT.

Cel operacyjny: Wyższa świadomość ekologiczna społeczności

Działania:

- podejmowanie działań w kierunku utworzenia gminnych centrów edukacji ekologicznej,
- zapewnienie społeczności powszechnego dostępu do informacji o środowisku,
- szkolenia urzędników, radnych, nauczycieli, sołtysów wprowadzanie programów edukacyjnych dla uczniów,
- programy edukacyjne dla rolników, przedsiębiorców,
- prezentacja treści ekologicznych w środkach masowego przekazu,
- wydawnictwa o treści ekologicznej,
- organizacja warsztatów, seminariów, konferencji z zakresu ekologii,
- udział społeczności w postępowaniu w sprawach ochrony środowiska.

6. HARMONOGRAM REALIZACJI PRZEDSIĘWZIĘĆ I URUCHAMIANIA ŚRODKÓW FINANSOWYCH

Przyjęte do wdrożenia rozwiązania techniczno-organizacyjne poddano analizie w zakresie kosztów w celu określenia nakładów finansowych na ich realizację oraz sposobu finansowania. Dla obniżenia ponoszonych jednorazowo nakładów inwestycyjnych proponuje się wdrażanie etapowe kolejnych zadań.

Przy realizacji powyższych zadań w pierwszym etapie niezbędne będzie uruchomienie środków z budżetu gminy, a następnie możliwe byłoby uruchamianie środków z dotacji, pożyczek i innych źródeł (po wcześniejszym ich uzyskaniu).

Środki finansowe ze źródeł zewnętrznych: *dotacje*: NFOŚiGW, WFOŚiGW, PFOŚiGW, Ekofundusz, EFRWP-Counterpart Found, FWPN, Program Małych Dotacji GEF,; *pożyczki z funduszy celowych i kredytów preferencyjnych* - NFOŚiGW, WFOŚiGW, BOŚ.

Koszty eksploatacyjne systemu ochrony środowiska mogą być pokrywane: z opłat ponoszonych przez mieszkańców np. w dziedzinie gospodarki odpadami - za wywóz odpadów, za ich unieszkodliwianie, w dziedzinie gospodarki wodno-ściekowej - rozbudowa stacji uzdatniania wody, w dziedzinie ochrony powietrza - modernizacja lokalnych kotłowni; z budżetu gminy.

Harmonogram realizacji poszczególnych zadań, wynikających z niniejszego programu, należy dostosować do możliwości pozyskiwania środków finansowych. Kolejność realizacji dopuszcza się wg przyjętych przez Radę Gminy priorytetów.

6.1 Program zadaniowy

6.1.1 Cel szczegółowy: Ograniczenie emisji do środowiska

Cel operacyjny: Zmniejszenie zużycia wody oraz osiągnięcie lepszej jakości wód

Lp.	Zadanie	Termin realizacji	Efekty	Uwagi Szacunkowy koszt
Lata 2006 – 2007				
1.	Inwentaryzacja zbiorników bezodpływowych dla ścieków	2006	Informacja o ilości ścieków gromadzonych w zbiornikach bezodpływowych	-
2.	Rozbudowa systemu kanalizacji sanitarnej w Kadzidle	2005-2008	Lepsza jakość wód	1 222 456
3.	Budowa wodociągu we wsi Brzozowa – Czarnia	2005-2007	Poprawa warunków bytowych mieszkańców, umożliwi im dostęp do wody wysokiej jakości spełniającej	750 000

			wymagania sanitarne, podniesiony zostanie standard życia mieszkańców.	
4.	Rozbudowa wodociągu Kadzidło – zadanie Podgatka i Kuczyńskie	2004-2006	Poprawa warunków bytowych mieszkańców, umożliwi im dostęp do wody wysokiej jakości spełniającej wymagania sanitarne, podniesiony zostanie standard życia mieszkańców.	1 339 544
5.	Przebudowa stacji wodociągowej w Dylewie.	2005-2006	Poprawa warunków bytowych mieszkańców, umożliwi im dostęp do wody wysokiej jakości spełniającej wymagania sanitarne, podniesiony zostanie standard życia mieszkańców.	1 229 074
6.	Sieć wodociągowa z przyłączami w m. Strzałki, Brzozówka, Chudek, Gleba, Kierzek, Piasecznia, Kolonie Kadzidła i Kolonie Dylewa	2005-2008	Poprawa warunków bytowych mieszkańców, umożliwi im dostęp do wody wysokiej jakości spełniającej wymagania sanitarne, podniesiony zostanie standard życia mieszkańców.	3 720 927
7.	Rozbudowa wodociągu Kadzidło – zad. II (Siarcza Łąka, Wach, Jazgarka, Klimki, Krobia, Todzia, Rososz, Sul, Kadzidło, Piasecznia, Golanka)	2005–2008	Poprawa warunków bytowych mieszkańców, umożliwi im dostęp do wody wysokiej jakości spełniającej wymagania sanitarne, podniesiony zostanie standard życia mieszkańców.	1 260 000
8.	Kanalizacja sanitarna grawitacyjno-ciśnieniowa z przyłączami w msc. Kadzidło	2005 – 2007	Lepsza jakość wód	1 950 858
Lata 2007 – 2013				
1.	Budowa kanalizacji sanitarnej we wsi Dylewo – Jeglijowiec – Kuczyńskie	2008–2010	Lepsza jakość wód	3 000 000
2.	Rozbudowa oczyszczalni ścieków w Kadzidle	2008 – 2009	Lepsza jakość wód	800 000

- Plan Rozwoju Lokalnego Gminy Kadzidło (2005 r.)

Cel operacyjny: Osiągnięcie lepszej jakości powietrza

Lp.	Zadanie	Termin realizacji	Efekty	Uwagi Szacunkowy koszt
Lata 2006 – 2010				
1.	Uwzględnienie w planach zagospodarowania przestrzennego gmin zapisów dotyczących zamiany tradycyjnych kotłowni opalanych węglem na kotłownie ekologiczne.	2006 - 2010	Ograniczenie emisji pyłu, SO ₂ , NO ₂ , CO ₂ .	-
2.	Utrzymanie dobrego stanu powietrza na terenach wiejskich poprzez wymianę palenisk węglowych na gazowe i olejowe, gazyfikację gospodarstw domowych oraz wykorzystanie energii odnawialnej.	2006 - 2010	Ograniczenie emisji pyłu, SO ₂ , NO ₂ , CO ₂ .	-
3.	Opracowanie planów zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i gaz.	2006 - 2010	Określenie sposobu rozwiązania ogrzewania i zasilania w ciepłą wodę użytkową.	-
4.	Rozbudowa istniejących sieci gazowych rozdzielczych niskiego ciśnienia oraz stacji redukcyjnych	2006 - 2010	Ograniczenie emisji SO ₂ , NO ₂ , CO ₂ .	-

II ^o .			
-------------------	--	--	--

- Program Ochrony Środowiska dla Powiatu Ostrołęckiego (2004r.)

Cel operacyjny: Ograniczenie hałasu i promieniowania elektromagnetycznego do obowiązujących norm

Lp.	Zadanie	Termin realizacji	Efekty	Uwagi Szacunkowy koszt
1.	Uwzględnienie w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego danych o: dopuszczalnym poziomie hałasu w środowisku na terenach chronionych akustycznie, źródłach promieniowania elektromagnetycznego, obszarach ograniczonego użytkowania	2006 – 2010	Zapobieganie lokalizacji inwestycji uciążliwych akustycznie na terenach chronionych pod kątem akustycznym i promieniowaniu elektromagnetycznym przekraczającym dopuszczalne normy.	-

- Program Ochrony Środowiska dla Powiatu Ostrołęckiego (2004r.)

Cel operacyjny: Osiągnięcie maksymalnych poziomów odzysku odpadów i minimalizacja ich składowania oraz wytwarzania

Lp.	Zadanie	Termin realizacji	Efekty	Uwagi Szacunkowy koszt
Lata 2006-2007				
1.	Poprawa i doskonalenie selektywnej zbiórki odpadów opakowaniowych.	2006	Minimalizacja odpadów składowanych na składowisku, dążenie do uzyskania zakładanych limitów odzysku i recyklingu.	*)
2.	Inwentaryzacja i likwidacja dzikich składowisk odpadów.	2006	Czyste środowisko	*)
3.	Wdrożenie systemu zbierania zwłok zwierzęcych.	2008	Czyste środowisko	b.d
4.	Objęcie zorganizowaną zbiórką odpadów wszystkich mieszkańców gminy.	2010	Czyste środowisko	*)
Lata 2007 - 2010				
1.	Wdrażanie systemów segregacji odpadów występujących w strumieniu odpadów komunalnych ze szczególnym uwzględnieniem selektywnej zbiórki odpadów niebezpiecznych i zwiększenia stopnia odzysku odpadów biodegradowalnych.	2006-2010	Minimalizacja ilości odpadów deponowanych na składowiskach. Zwiększenie stopnia odzysku i recyklingu odpadów. Tworzenie gminnych punktów zbierania odpadów niebezpiecznych.	-

2.	Rekultywacja składowiska w Brzozówce gm. Kadzidło	2007	Likwidacja składowisk odpadów nie spełniających wymaganych norm - czyste środowisko	300 000
----	---	------	---	---------

- Program Ochrony Środowiska dla Powiatu Ostrołęckiego (2004r.)

*) – szczegółowe koszty związane z gospodarką odpadami podane zostały w „Planie gospodarki odpadami dla Gminy Kadzidło” – 2005 r.

Cel operacyjny: Zapobieganie zagrożeniom ludności i mienia

Lp.	Zadanie	Termin realizacji	Efekty	Uwagi Szacunkowy koszt
1.	Sporządzenie wykazu podmiotów gospodarczych posiadających środki, materiały i instalacje stanowiące potencjalne zagrożenie środowiska i życia ludzi.	2006	Rozpoznanie zagrożeń oraz ustalenie zasad postępowania w przypadku wystąpienia awarii, stworzenie bazy danych podmiotów gospodarczych (materiałów i instalacji) na terenie gminy mogących stanowić zagrożenie, poprawa stanu bezpieczeństwa.	-
2.	Informowanie społeczeństwa o wystąpieniu poważnych awarii przemysłowych.	2006 – 2010	Szybkie i rzetelne informowanie mieszkańców gminy o zaistniałych zdarzeniach.	-

- Program Ochrony Środowiska dla Powiatu Ostrołęckiego (2004r.)

6.1.2 Cel szczegółowy: Ochrona zasobów środowiska przyrodniczego i krajobrazu

Cel operacyjny: Ochrona przyrody i krajobrazu z uwzględnieniem wymogów UE

Lp.	Zadanie	Termin realizacji	Efekty	Uwagi Szacunkowy koszt
Lata 2006– 2007				
1.	Rozwiązanie problemu bezpieczeństwa psów i kotów	2006	Zmniejszenie szkód wśród zwierzyny łownej.	-
Lata 2006 – 2010				
1.	Określanie w studium uwarunkowań i kierunkach rozwoju przestrzennego gminy obszarów oraz zasad ochrony środowiska i jego zasobów, ochrony przyrody, krajobrazu.	2006-2010	Zrównoważony rozwój gmin	-
2.	Uwzględnianie obszarów proponowanych do sieci NATURA 2000 w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.	2006 – 2010	Ład przestrzenny i zrównoważony rozwój gmin, zapewnienie integralności planowanych działań z wymogami ochrony przyrody.	-
3.	Ustanawianie na terenie gminy nowych form ochrony przyrody.	2006-2010	Ochrona obszarów o wyjątkowej wartości przyrodniczej.	-

4.	Przeprowadzenie inwentaryzacji przypadków posiadania, hodowania i utrzymywania chartów rasowych i ich mieszańców.	2006 - 2010	Informacja o hodowli psów rasy chart, ich mieszańcach.	Współpraca z ZO PZŁ,
----	---	-------------	--	----------------------

- Program Ochrony Środowiska dla Powiatu Ostrołęckiego (2004r.)

Cel operacyjny: Zwiększanie lesistości w gminie

Lp.	Zadanie	Termin realizacji	Efekty	Uwagi Szacunkowy koszt
Lata 2006-2010				
1.	Uwzględnienie w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego terenów przeznaczonych do zalesienia	2006-2010	Możliwość zalesień terenów w gminie	-
2.	Bieżące informowanie Starosty Ostrołęckiego o zmianach dotyczących przeznaczania lasów na inne cele	2006-2010	Bieżąca informacja o stanie lasów w gminie	-
3.	Ochrona istniejących lasów, zadrzewień i zakrzewień oraz wprowadzenie nowych zalesień, zadrzewień i zakrzewień.	2006-2010	Większa powierzchnia lasów, zadrzewień i zakrzewień, ograniczenie efektu cieplarnianego, zwiększenie retencji wodnej	-

- Program Ochrony Środowiska dla Powiatu Ostrołęckiego (2004r.)

Cel operacyjny: Ochrona gleb

Lp.	Zadanie	Termin realizacji	Efekty	Uwagi Szacunkowy koszt
1.	Informacja dla mieszkańców o wynikach monitoringu gleb.	2005-2010	Informacja o stanie czystości gleb i możliwościach produkcji rolnej	-

- Program Ochrony Środowiska dla Powiatu Ostrołęckiego (2004r.)

Cel operacyjny: Ochrona zasobów kopalin i wód podziemnych

L.p.	Zadanie	Termin realizacji	Efekty	Uwagi Szacunkowy koszt
1.	Uwzględnianie w planach zagospodarowania przestrzennego ochrony Głównego Zbiornika Wód Podziemnych SANDR KURPIE oraz terenów do planowanej eksploatacji kopalin	2006 – 2010 r	Ochrona poziomu wodonośnego przed zanieczyszczeniami antropogenicznymi oraz wyznaczenie terenów, na których mogą występować potencjalne złoża kopalin	-

- Program Ochrony Środowiska dla Powiatu Ostrołęckiego (2004r.)

6.1.3 Cel szczegółowy: Racjonalne gospodarowanie środowiskiem

Cel operacyjny: Ograniczenie materiałochłonności, wodochłonności, energochłonności i odpadowości gospodarki, zatrzymanie w środowisku

Lp.	Zadanie	Termin realizacji	Efekty	Uwagi Szacunkowy koszt
Lata 2006 –2007				
1.	Analiza zużycia wody podziemnej przez mieszkańców, działalności gospodarcze, przecieki	2005	Podstawa do zastosowania mechanizmów zmierzających do oszczędzania wody podziemnej	-
2.	Edukacja ekologiczna społeczeństwa na rzecz ograniczonych ilości wytwarzanych odpadów	2006	Mniej wytwarzanych odpadów	-
Lata 2006 –2010				
1.	Włączenie programu budowy małych zbiorników wodnych w miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego gmin	2006 r - 2010	Baza informacyjna o miejscach gdzie występują korzystne warunki do budowy małych zbiorników wodnych	-

- Program Ochrony Środowiska dla Powiatu Ostrołęckiego (2004r.)

Cel operacyjny: Wykorzystanie energii odnawialnej do 7,5% ogółu energii

Lp.	Zadanie	Termin realizacji	Efekty	Uwagi Szacunkowy koszt
1.	Uwzględnianie w planach zagospodarowania przestrzennego terenów możliwych do lokalizacji elektrowni wodnych, i innych obiektów źródeł odnawialnej energii.	2006-2010	Tereny o dogodnych warunkach do lokalizacji elektrowni wodnych i innych obiektów źródeł odnawialnej energii.	-
2.	Promowanie wśród mieszkańców gmin działań zmierzających do produkcji energii ze źródeł odnawialnych.	2006-2010	Zmniejszenie emisji SO ₂ , NO ₂ , CO ₂ .	-
3.	Pomoc w finansowaniu odnawialnych źródeł energii.	2006-2010	Wprowadzanie technologii związanych z wykorzystywaniem odnawialnych źródeł energii.	-

- Program Ochrony Środowiska dla Powiatu Ostrołęckiego (2004r.)

Cel operacyjny: Usprawnienie zarządzania środowiskiem

Lp	Zadania	Termin	Efekty	Uwagi Szacunkowy koszt
Lata 2006 – 2007				
1.	Wzmocnienie kadry ochrony środowiska w gminach	2006	Lepiej rozwiązywane problemy ekologiczne.	-
2.	Utworzenie i rozwój bazy informatycznej o środowisku i jego ochronie.	2006	Wiarygodna informacja o stanie środowiska.	-
3.	Dostosowanie uchwał rad gmin w sprawie utrzymania czystości i porządku w gminie, zaopatrzenia w wodę, odprowadzenie ścieków do wymogów UE i prawa ekologicznego.	2006	Lepszy stan środowiska.	-
Lata 2006 – 2010				
1.	Doskonalenie służb ochrony środowiska w gminach, radnych gmin, sołtysów w zakresie prawa ekologicznego	2006 - 2010	Lepsze wdrażanie przepisów prawa ekologicznego.	-
2.	Zmiana, opracowanie nowych miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego z uwzględnieniem przepisów prawa ekologicznego.	2006 - 2010	Lepszy ład przestrzenny w gminie. Lepszy stan środowiska.	-
3.	Współpraca gmin w rozwiązywaniu problemów ochrony wód w zlewniach, ponadgminne systemy gospodarowania odpadami, ochrony przyrodą.	2006 - 2010	Łatwiej uzyskiwane efekty ekologiczne.	-

- Program Ochrony Środowiska dla Powiatu Ostrołęckiego (2004r.)

6.1.4 Cel szczegółowy: Podniesienie stanu świadomości ekologicznej społeczeństwa

Cel operacyjny: Większa aktywność społeczeństwa na rzecz środowiska

Lp.	Zadanie	Termin realizacji	Efekty	Uwagi Szacunkowy koszt
Lata 2006 – 2010				
1.	Uwzględnianie w planach zagospodarowania przestrzennego zadań w zakresie zagospodarowania sozotechnicznego terenów atrakcyjnych turystycznie.	2006 - 2010	czyste środowisko (mniej odpadów stałych, czysta woda, czyste lasy)	-

- Program Ochrony Środowiska dla Powiatu Ostrołęckiego (2004r.)

Cel operacyjny: Wyższa świadomość ekologiczna społeczeństwa

Lp.	Zadanie	Termin realizacji	Efekty	Uwagi Szacunkowy koszt
1.	Tworzenie i rozwijanie gminnych centrów edukacji ekologicznej.	2006-2010	Wyższy stan świadomości ekologicznej, lepsza dbałość społeczeństwa o środowisko	-
2.	Rozwijanie różnych form edukacji ekologicznej społeczeństwa dorosłego i	2006-2010	Wyższy stan świadomości ekologicznej, lepsza dbałość o	-

	młodzieży w szkołach.		środowisko	
3.	Pełne wdrożenie w gminach systemu informacji o środowisku i jego ochronie, a potem jego uzupełnianie.	2006-2006	Łatwiejsze decyzje administracyjne, rozwój zrównoważony gmin	-

- Program Ochrony Środowiska dla Powiatu Ostrołęckiego (2004r.)

TABELA 5
Szczegółowy program zadaniowy małej retencji **GMINY KADZIDŁO**

Nazwa zadania	Rozmiar rzeczowy	Szacunkowy koszt w tys. zł.	Nakłady poniesione do końca 2003 r.	Wartość realizacji w latach					
				2006	2007	2008	2009	2010	2011
Melioracja podstawowa - budowie									
Rz. Szkwa próg Czarnia	1 szt.	332	32						
Rz. Rozoga próg z piętrzeniem	1 szt.	300				300			
Rz. Szkwa (przebudowa) Brzozowa-jaz	1 szt.	400							400
Rz. Szkwa (przebudowa) Sul-jaz	1 szt.	400							400
Melioracje podstawowe-odbudowa koryt cieków									
Kanał 95	5,0 km	380		190					
Rz. Piasecznica	15,0 km	940						400	540
Doprowadzalnik"M"	4,50 km	450				450			
KanałC Karaska	6,0 km	650			650				
Razem gm. Kadzidło	-	4452	32	490	650	750	-	400	1340

- Program Ochrony Środowiska dla Powiatu Ostrołęckiego (2004r.)

TABELA 6
Potrzeby w zakresie budowy sieci kanalizacyjnej **GMINY KADZIDŁO**

Gmina	Długość sieci kanalizacyjnej do budowy				Potrzebne nakłady na budowę sieci kanalizacyjnej			
	w latach	w tym w latach			w latach	w tym w latach		
	2004-2015	2004-2005	2006-2010	2011-2015	2004-2015	2004-2005	2006-2010	2011-2015
Kadzidło	50	6	20	24	9 200	1 200	3 500	4 500

- Program Ochrony Środowiska dla Powiatu Ostrołęckiego (2004r.)

7. WYTYCZNE DO SPORZĄDZANIA GMINNYCH PROGRAMÓW OCHRONY ŚRODOWISKA

Ustawa Prawo ochrony środowiska w art. 17 i 18 stanowi, że w celu realizacji polityki ekologicznej państwa samorzady sporządzają wojewódzkie, powiatowe i gminne programy ochrony środowiska, które następnie są przyjmowane do realizacji w drodze uchwały sejmiku województwa albo rady powiatu lub gminy. Programy te, podobnie jak politykę ekologiczną państwa, sporządza się na 4 lata, z tym, że przewidziane w niej działania obejmują w perspektywie kolejne 4 lata. Programy powinny określać cele ekologiczne, priorytety, rodzaj i harmonogram działań proekologicznych oraz środki niezbędne do osiągnięcia celów, w tym mechanizmy prawno-ekonomiczne i środki finansowe.

Prace nad gminnym programem ochrony środowiska winny być prowadzone przy udziale wszystkich instytucji działających na terenie gminy w sferze ochrony środowiska i zagospodarowania przestrzennego. Do prac tych należy włączyć także reprezentantów społeczeństwa w postaci przedstawicieli gminnych organów samorządu terytorialnego (radnych, członków komisji itp.), samorządu gospodarczego i ekologicznych organizacji pozarządowych (jeśli istnieją lub prowadzą swoje agendy na terenie gminy).

7.1 Zasady ogólne

Przy sporządzaniu gminnych programów ochrony środowiska należy uwzględniać ustalenia zawarte w dokumentach:

- Programie wykonawczym do II polityki ekologicznej państwa,
- Polityce ekologicznej państwa na lata 2003 - 2006 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2007-2010,
- Programie ochrony środowiska województwa mazowieckiego.
- Programie ochrony środowiska powiatu ostrołęckiego.

Cele i zadania ujęte w wymienionych dokumentach, a konkretniej – zawarte w nich tabele przedsięwzięć inwestycyjnych i pozainwestycyjnych, powinny być wykorzystywane przy sporządzaniu gminnych programów ochrony środowiska w trojaki sposób:

- jako **podstawa wyjściowa** do konkretyzacji zadań w nawiązaniu do specyfiki i potrzeb danego regionu (np. do sporządzenia na szczeblu gminnym konkretnego wykazu planowanych do budowy lub modernizacji oczyszczalni ścieków komunalnych, oczyszczalni ścieków przemysłowych, składowisk odpadów, systemu segregacji odpadów itd.). Podstawą wyjściową dla wielu zadań będzie wykaz zadań własnych samorządów gminnych przedstawiony w **rozdziale 6** niniejszego opracowania;
- jako **analog** do sformułowania regionalnych lub lokalnych celów, planowanych do uzyskania na danym terenie;
- jako **inspiracja** do wprowadzenia podobnego zadania na szczeblu regionalnym bądź lokalnym, jeśli zadanie ujęte w wymienionych wyżej dokumentach jest sformułowane ogólnie bądź dotyczy szczebla krajowego, wojewódzkiego lub powiatowego.

Struktura gminnego programu ochrony środowiska powinna nawiązywać do struktury „Polityki ekologicznej państwa na lata 2003-2006 z uwzględnieniem

perspektywy na lata 2007-2010”, a więc powinna zawierać co najmniej następujące rozdziały:

- **racjonalne użytkowanie zasobów naturalnych** (zmniejszanie materiałochłonności, energochłonności i wodochłonności gospodarki, ochrona gleb, racjonalna eksploatacja lasów, ochrona zasobów kopalin),
- **poprawa jakości środowiska** (ochrona wód, ochrona powietrza, gospodarowanie odpadami, hałas, pola elektromagnetyczne, bezpieczeństwo chemiczne i biologiczne, nadzwyczajne zagrożenia środowiska, ochrona przyrody i bioróżnorodności),
- **narzędzia i instrumenty realizacji programu** (ramy prawa, planowanie przestrzenne, powiązania formalne i merytoryczne z analogicznymi programami wyższego szczebla administracyjnego, mechanizmy finansowania ochrony środowiska, dostęp do informacji i udział społeczeństwa),
- **nakłady na realizację programu** (wielkość nakładów i źródła finansowania),
- **kontrola realizacji programu** (procedury kontroli, mierniki realizacji programu, procedury weryfikacji programu).

Programy gminne powinny się składać z dwóch części:

- **zadań własnych gminy** (pod zadaniami własnymi należy rozumieć te przedsięwzięcia, które będą finansowane w całości lub częściowo ze środków będących w dyspozycji gminy);
- **zadań koordynowanych** (pod zadaniami koordynowanymi należy rozumieć pozostałe zadania związane z ochroną środowiska i racjonalnym wykorzystaniem zasobów naturalnych, które są finansowane ze środków przedsiębiorstw oraz ze środków zewnętrznych, będących w dyspozycji organów i instytucji szczebla powiatowego, wojewódzkiego i centralnego, bądź instytucji działających na terenie gminy, ale podległych bezpośrednio organom powiatowym, wojewódzkim, bądź centralnym).

Zadania własne powinny być w programie ujęte z pełnym zakresem informacji niezbędnej do kontroli ich realizacji (opis przedsięwzięcia, terminy realizacji, instytucja odpowiedzialna, koszty, źródła finansowania). Zadania koordynowane powinny być w programie ujęte z takim stopniem szczegółowości, jaki jest dostępny na terenie gminy. Gminny program ochrony środowiska powinien być skoordynowany ze sporządzanymi na szczeblu gminy programami sektorowymi (np. programem gospodarki leśnej, programem ratowniczo-gaśniczym sporządzanym przez gminne komendy państwowej straży pożarnej, itp.), gminnymi programami rozwoju infrastruktury (jeśli są): mieszkalnictwa, transportu, zaopatrzenia w wodę, itd., gminnym planem gospodarowania odpadami sporządzonym zgodnie z ustawą o odpadach, a także obejmującym obszar gminy programem ochrony powietrza, programem ochrony środowiska przed hałasem i programem ochrony wód (jeżeli programy takie dla obszarów obejmujących daną gminę zostały lub zostaną opracowane w związku z wymaganiami wynikającymi z ustawy Prawo ochrony środowiska).

7.2 Limity krajowe ujęte w „II Polityce ekologicznej państwa”

W „II Polityce ekologicznej państwa”, przyjętej przez Radę Ministrów w czerwcu 2000 r. a następnie przez Sejm Rzeczypospolitej Polskiej w sierpniu 2001 r., ustalone zostały następujące ważniejsze limity krajowe, związane z racjonalnym wykorzystaniem zasobów naturalnych i poprawą stanu środowiska:

- zmniejszenie wodochłonności produkcji o 50% w stosunku do stanu w 1990 r. (w przeliczeniu na PKB i wartość sprzedaną w przemyśle);
- ograniczenie materiałochłonności produkcji o 50% w stosunku do 1990 r. w taki sposób, aby uzyskać co najmniej średnie wielkości dla państw OECD (w przeliczeniu na jednostkę produkcji, wartość produkcji lub PKB);
- ograniczenie zużycia energii o 50% w stosunku do 1990 r. i 25% w stosunku do 2000 r. (w przeliczeniu na jednostkę produkcji, wartość produkcji lub PKB);
- dwukrotne zwiększenie udziału odzyskiwanych i ponownie wykorzystywanych w procesach produkcyjnych odpadów przemysłowych w porównaniu ze stanem z 1990r.;
- odzyskanie i powtórne wykorzystanie co najmniej 50% papieru i szkła z odpadów komunalnych;
- pełna (100%) likwidacja zrzutów ścieków nieoczyszczonych z miast i zakładów przemysłowych;
- zmniejszenie ładunku zanieczyszczeń odprowadzanych do wód powierzchniowych, w stosunku do stanu z 1990 r., z przemysłu o 50%, z gospodarki komunalnej (na terenie miast i osiedli wiejskich) o 30% i ze spływu powierzchniowego – również o 30%;
- ograniczenie emisji pyłów o 75%, dwutlenku siarki o 56%, tlenków azotu o 31%, niemetanowych lotnych związków organicznych o 4% i amoniaku o 8% w stosunku do stanu w 1990 r.;
- do końca 2005 r. wycofać z użytkowania etylinę i przejść wyłącznie na stosowanie benzyny bezołowiowej.

Wszystkie wymienione limity dotyczą celów do osiągnięcia najpóźniej do 2010 r. Limity powyższe nie były korygowane przy sporządzaniu „Polityki ekologicznej państwa na lata 2003 – 2006 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2007-2010”. W programach gminnych mogą zostać ujęte w zależności od specyficznych warunków danej gminy.

7.3 Podział limitów krajowych na limity wojewódzkie i powiatowe

Brak dostatecznych podstaw planistycznych spowodował, że zarówno Rada Ministrów, przyjmując w czerwcu 2000 r. II Politykę ekologiczną państwa, jak i ustawa Prawo ochrony środowiska nie dokonały podziału limitów krajowych na limity regionalne. Dlatego też przytoczone powyżej wskaźniki liczbowe należy traktować jako wielkości orientacyjne, przeznaczone do porównań międzyregionalnych i porównań tempa realizacji celów polityki ekologicznej państwa w poszczególnych powiatach i gminach z tempem realizacji tej polityki na szczeblu krajowym.

Tylko w dwóch przypadkach może mieć miejsce określona procedura „przydziału” limitów dla poszczególnych powiatów. Chodzi o ładunki zanieczyszczeń odprowadzanych do wód powierzchniowych i do powietrza w takim zakresie, w jakim w ramach monitoringu środowiska zostaną zidentyfikowane obszary, w których nie są osiągnięte wymagane poziomy jakości wód oraz obszary przekroczeń dopuszczalnych poziomów substancji w powietrzu. Ustalone programy działań naprawczych dla tych obszarów (w postaci programów ochrony wód i programów ochrony powietrza), mogą ustalać limity regionalne.

Nie przewiduje się natomiast żadnej procedury odgórnego ustalania limitów gminnych, poza ewentualnymi porozumieniami między Ministerstwem Środowiska a zainteresowanymi samorządami. Przypadki takie mogłyby mieć miejsce, na przykład, w odniesieniu do miast przygranicznych, jeśli wynikałoby to z umów dwustronnych z państwami sąsiednimi.

Sporządzając programy ochrony środowiska poszczególne powiaty lub gminy, kierując się interesem swoich mieszkańców, mogą ustalić własne limity powiatowe lub gminne, wzorowane na wymienionych wyżej wskaźnikach. Samorządy szczebla podstawowego powinny także sprecyzować zadania szczegółowe w zakresie ochrony środowiska dotyczące estetyki terenów ogólnodostępnych, postępowania ze zwierzętami (w tym domowymi), utrzymania obiektów użyteczności publicznej oraz posesji prywatnych itp.

7.4 Źródła informacji wymagane przy sporządzaniu programów gminnych

Przy sporządzaniu gminnych programów ochrony środowiska muszą być uwzględniane wszystkie wymagania obowiązujących przepisów prawnych, dotyczących ochrony środowiska i racjonalnego wykorzystania zasobów naturalnych.

Przy sporządzaniu gminnych programów ochrony środowiska powinny być brane pod uwagę także różne programy rządowe, które w tym, czy innym stopniu dotyczą ochrony środowiska i racjonalnego wykorzystania zasobów naturalnych. Są to dokumenty takiego typu jak na przykład:

- ⇒ II Polityka ekologiczna państwa,
- ⇒ Program wykonawczy do II Polityki ekologicznej państwa,
- ⇒ Program ochrony środowiska województwa mazowieckiego,
- ⇒ Raport o stanie środowiska województwa mazowieckiego w 2001 roku,
- ⇒ Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Kadzidło,
- ⇒ Strategia rozwoju gminy Kadzidło,
- ⇒ Plan gospodarki odpadami dla Gminy Kadzidło,
- ⇒ Program ochrony środowiska powiatu ostrołęckiego.

Gminne programy ochrony środowiska muszą spełniać (po uzyskaniu członkostwa w UE) warunki pozyskania wsparcia finansowego z funduszy strukturalnych i Funduszu Spójności, które w głównej mierze udzielane będzie jednostkom samorządu terytorialnego na realizację inwestycji ekologicznych. Powinny więc być zgodne z dokumentami programowymi, które będą stanowiły podstawę

otrzymania takiego wsparcia.

7.5 Programy regionalne i lokalne na sąsiednich obszarach

Istnieją dwa specyficzne obszary ochrony środowiska, które wymagają koordynacji poziomej między programami ochrony środowiska dla sąsiednich jednostek administracyjnych. Są to: zależność jakości pobieranej wody powierzchniowej w danej jednostce (gminie, mieście) od zrzutu ścieków w jednostkach ulokowanych w górę biegu rzeki, oraz przepływy zanieczyszczeń powietrza pomiędzy sąsiadującymi jednostkami administracyjnymi. Dlatego konieczna jest koordynacja programów ochrony wód w układzie zlewniowym oraz koordynacja programów ochrony powietrza na dużych obszarach.

W pierwszym przypadku dobrym mechanizmem tej koordynacji byłoby sporządzanie programów ochrony wód w trybie porozumienia gmin lub związku gmin o zasięgu zlewniowym. Wówczas gminne, a także powiatowe programy ochrony środowiska mogłyby być sporządzane (w części dotyczącej ochrony wód) bezpośrednio na podstawie programu zlewniowego.

W przypadku ochrony powietrza problem jest trudniejszy, gdyż skuteczność lokalnych i regionalnych strategii ograniczania emisji musiałaby być oceniana na podstawie, testowanych obecnie, odpowiednich wielkoobszarowych modeli matematycznych, uwzględniających efekty oddziaływania zarówno własnej emisji, jak i napływu zewnętrznego.

Przy opracowywaniu programów ochrony środowiska należy również zwrócić uwagę na konieczność integrowania pomiędzy gminami planów dotyczących ochrony różnorodności przyrodniczej. Jest to niezbędne w celu zachowania spójności korytarzy ekologicznych oraz planów ochrony parków narodowych i krajobrazowych oraz rezerwatów przyrody, leżących na sąsiadujących terytoriach.

Szczegółowe wytyczne sporządzania programów ochrony środowiska na szczeblu regionalnym i lokalnym przygotowało Ministerstwo Środowiska. Dokument jest dostępny na stronach internetowych Ministerstwa (www.mos.gov.pl).

8. MONITORING I ZARZĄDZANIE ŚRODOWISKIEM, W TYM PROGRAMEM

Monitoring dostarcza informacji w oparciu o które można ocenić, czy stan środowiska ulega polepszeniu czy pogorszeniu, a także jest podstawą oceny efektywności wdrażania polityki środowiskowej. Rozróżniamy dwa rodzaje monitoringu:

- monitoring jakości środowiska,
- monitoring polityki środowiskowej.

Obydwa rodzaje monitoringu są ze sobą ściśle powiązane. Monitoring jakości środowiska jest wykorzystywany w definiowaniu polityki ochrony środowiska.

W okresie wdrażania niniejszego programu, monitoring także będzie wykorzystywany dla uaktualnienia polityki ochrony środowiska. Celem monitoringu jest zwiększenie efektywności polityki środowiskowej poprzez zbieranie, analizowanie i udostępnianie danych dotyczących jakości środowiska i zachodzących w nim zmian.

Informacja o stanie środowiska jest niezbędna do ustanawiania priorytetów ochrony środowiska, do monitorowania, egzekwowania i przestrzegania przepisów ochrony środowiska, do integrowania polityki. Powinna służyć zarówno podejmującym decyzje, jak i społeczeństwu, sektorowi prywatnemu, pozarządowym organizacjom ekologicznym i wszystkim zainteresowanym grupom.

8.1 *Monitoring stanu środowiska*

Monitoring - system kontroli stanu środowiska - jest narzędziem wspomagającym prawne, finansowe i społeczne instrumenty zarządzania środowiskiem. Dostarcza on informacji o efektach wszystkich działań na rzecz ochrony środowiska.

8.2 *Monitoring polityki ekologicznej*

Monitoring polityki ochrony środowiska oznacza, że wdrażanie Programu będzie polegało regularnej ocenie. Monitoring ten będzie obejmował:

- określenie stopnia wykonania działań,
- określenie stopnia realizacji przyjętych celów,
- ocenę rozbieżności pomiędzy przyjętymi celami i działaniami a ich wykonaniem,
- analizę przyczyn tych rozbieżności.

Koordynator wdrażania programu będzie oceniał co dwa lata stopień wdrożenia Programu. W latach 2004-2005 na bieżąco, będzie monitorowany postęp w zakresie wdrażania zdefiniowanych działań, a pod koniec 2005 roku nastąpi ocena rozbieżności między celami zdefiniowanymi w Programie i analiza przyczyn tych rozbieżności. Wyniki oceny będą stanowiły wkład dla następnego Programu, w którym zostaną zdefiniowane działania na lata 2006-2011, z uszczegółowieniem działań na lata, tj. 2006 i 2007. Ten cykl będzie się powtarzał co dwa lata, co

zapewni uaktualnienie strategii krótkoterminowej co cztery lata i polityki długoterminowej co sześć lat.

8.3 Zarządzanie programem

Efektywne wdrażanie niniejszego opracowania wymaga dużego zaangażowania administracji samorządowej, a także dobrej współpracy między wszystkimi instytucjami (organizacjami) włączonymi w zagadnienia ochrony środowiska. Wdrażanie polityki długoterminowej oraz strategii krótkoterminowej rozpocznie się w okresie zmian systemu prawnego, wynikających z dostosowania polskiego ustawodawstwa do przepisów Unii Europejskiej. Zmiany te mogą mieć wpływ na strukturę zarządzania środowiskiem, a co za tym idzie na strukturę zarządzania Programem.

8.4 Harmonogram weryfikacji celów i kierunków działań oraz terminów przygotowywania raportów z wykonania programów

Ustawa Prawo ochrony środowiska nakłada na zarząd gminy obowiązek sporządzenia co 2 lata raportu z wykonania programu ochrony środowiska i przedłożenia go Radzie Gminy.

„II Polityka ekologiczna państwa” zakłada, że głównym celem średniookresowym (do 2010 r.) w sprawie kontroli i monitoringu jest pełna harmonizacja procedur i zakresu działań w tej dziedzinie z zaleceniami OECD, wymogami Unii Europejskiej oraz zobowiązaniami wobec konwencji międzynarodowych. Realizacja tego celu wymaga w latach 2003 – 2006 powołania nowych struktur organizacyjnych i wdrożenia systemów obiegu informacji w dziedzinie środowiska, niezbędnych do spełnienia przez Polskę warunków uczestnictwa w Unii Europejskiej i realizacji innych zobowiązań międzynarodowych, w tym:

- 1) wzmocnienia etatowego służb inspekcji ochrony środowiska na szczeblu centralnym i regionalnym (2004 r.);
- 2) wdrożenia systemu informatycznego PRTR (uwalnianie i transfer zanieczyszczeń – 2004 r.);
- 3) wdrożenia systemu informatycznego SPIRS (rejestracja obiektów niebezpiecznych zgodnie z wymaganiami dyrektywy Seveso II – 2004 r.);
- 4) wdrożenia systemu rejestracji substancji niebezpiecznych spełniającego wszystkie wymagania ustawy o substancjach i preparatach chemicznych oraz ustawy o ochronie roślin uprawnych (2004 r.);
- 5) wzmocnienia i rozwoju działalności Krajowego Centrum BAT (2004 r.);
- 6) utworzenia krajowego punktu kontaktowego do spraw wdrażania programu Unii Europejskiej Natura 2000 (2004 r.);
- 7) po uzyskaniu przez Polskę członkostwa w Europejskiej Agencji Środowiska – rozszerzenia regularnej współpracy z Agencją już na zasadach odnoszących się do jej członków (2003 r.).

Realizacja wymienionych w pkt 1 – 4 zadań, a zwłaszcza wdrożenie

systemów informatycznych oraz modyfikacja systemu statystyki publicznej, państwowego monitoringu środowiska i pozostałych mechanizmów nadzoru i kontroli umożliwi dokonywanie co 2 lata oceny realizacji gminnych programów ochrony środowiska oraz oceny realizacji programów naprawczych poszczególnych komponentów środowiska.

8.5 Edukacja ekologiczna

W warunkach głębokich przekształceń ustrojowych Polska stanęła przed obowiązkiem dokonania zasadniczych zmian w polityce ekologicznej państwa. Przyjętym przez Sejm Rzeczypospolitej Polskiej w 2002r. dokumencie Polityka ekologiczna państwa w zasadzie uspołeczniania zapisano prawo do udziału społeczeństwa w podejmowaniu decyzji ekologicznych. Zasada uspołeczniania będzie realizowana poprzez stworzenie instytucjonalnych i prawnych warunków do udziału wszystkich zainteresowanych podmiotów wywierających bezpośredni lub pośredni wpływ na sposób i intensywność korzystania ze środowiska, w tym również udziału obywateli. Aby udział ten był wystarczająco szeroki i przynosił oczekiwane efekty konieczne jest z jednej strony stymulowanie samej chęci takiego udziału, natomiast z drugiej - tworzenie sprzyjających warunków dla praktycznej realizacji tej potrzeby oraz dostarczenie wiedzy i umiejętności pomocnych w konkretnych działaniach.

Podstawowe znaczenie dla szerokiego, społecznego udziału w urzeczywistnianiu celów ekologicznych ma więc po pierwsze odpowiednia edukacja ekologiczna, a po drugie zapewnienie powszechnego dostępu do informacji o środowisku oraz stworzenie instytucjonalnego zabezpieczenia dla wyrażania przez społeczeństwo swoich opinii i wpływania na podejmowane, istotne dla środowiska decyzje.

Edukacja jest psychologiczno-pedagogicznym procesem oddziaływania na człowieka, na który składa się nauczanie i wychowanie. Celem edukacji jest kształtowanie świadomości. Edukacja ekologiczna jest więc procesem kształtowania świadomości ekologicznej.

Poziom świadomości ekologicznej społeczeństwa zależy od ilości i jakości informacji, która do niego dociera oraz od form i sposobów edukacji. Edukacja która trafia do społeczeństwa powinna być ścisła, bezstronna i kompletna. Jasność i klarowność treści powinna być wynikiem jednoznaczności sformułowań. Pomimo niezbędnych uproszczeń (w zależności od stopnia przygotowania odbiorcy) musi być zachowany pewien sens i poprawność merytoryczna.

Edukacja ekologiczna powinna być prowadzona na wszystkich poziomach szkolnictwa, począwszy od szkół podstawowych po szkoły wyższe, a także wśród społeczności lokalnej gminy.

W prowadzeniu edukacji można wykorzystać potencjał pozarządowych organizacji ekologicznych. Obecnie w Polsce zarejestrowanych jest ponad 600 organizacji deklarujących w swym statucie działalność ekologiczną. Ponad 60 najbardziej aktywnych uczestniczy nie tylko w rozwiązywaniu lokalnych problemów, ale i w pracach komisji sejmowych i wspierających działania organów państwowych w realizacji różnych zadań polityki ekologicznej, często samodzielnie je inicjując. Organizacje społeczne często podejmują współpracę pomiędzy sobą dla wspólnego rozwiązywania problemów ogólnopolskich. Na terenie Polski aktywne są także międzynarodowe organizacje działające na rzecz

ochrony środowiska takie jak Światowa Unia Ochrony Przyrody (IUCN) oraz Światowy Fundusz na rzecz Ochrony Przyrody (WWF).

Niewątpliwie wzrost działalności społecznej nie zastąpi wyszkolonych kadr ochrony środowiska. W roku 2000 na polskich uczelniach studiowało ok. 20 tys. studentów technicznych kierunków ochrony środowiska oraz ponad 23 tys. na kierunkach uniwersyteckich.

8.6 Upowszechnianie informacji o stanie środowiska i wykonaniu programu

Aktywność społeczną wspiera również niezależna prasa ekologiczna i różnorodne wydawnictwa. Duże znaczenie dla ekspansji obywatelskiej aktywności ma nowe ustawodawstwo stwarzając powszechny dostęp do informacji o środowisku i procedury udziału społeczeństwa w zarządzaniu środowiskiem (ustawa - prawo ochrony środowiska).

Obecnie informacja ekologiczna w Polsce dostępna jest dla społeczeństwa poprzez:

- publikacje Głównego Urzędu Statystycznego,
- publikacje Ministerstwa Środowiska,
- publikacje służb państwowych - Inspekcję Ochrony Środowiska, Państwowy Zakład Higieny, Inspekcję Sanitarną,
- publikacje o charakterze edukacyjnym i popularyzatorskim jednostek naukowo-badawczych,
- publikacje opracowane przez organizacje pozarządowe, Polski Klub Ekologiczny, Ośrodki i Centra Edukacji Ekologicznej, Fundacje Ekologiczne,
- prasę popularnonaukową o tematyce ekologicznej,
- programy telewizyjne i radiowe,
- targi i giełdy ekologiczne,
- plakaty, plakaty filmowe, filmy,
- festiwale i konkursy ekologiczne,
- akcje edukacyjne i promocyjne,
- internet.

Gromadzenie i udostępnianie informacji dotyczących środowiska jest jednym z zadań m.in. Inspekcji Ochrony Środowiska (IOŚ) - zgodnie z art. 28 ustawy o Inspekcji Ochrony Środowiska. Zgodnie z tym założeniem IOŚ do celów swojej działalności włączyła zadania edukacji ekologicznej i szerokiego informowania społeczeństwa o faktycznym stanie środowiska w Polsce oraz działaniach mających na celu jego ochronę, w tym również z realizacji wykonania założeń przyjętych w powyższym opracowaniu. W ramach realizacji tych zadań WIOŚ w Białymstoku prowadzi następujące formy działalności:

- ⇒ opracowuje cyklicznie raporty o stanie środowiska na terenie województwa, które przekazywane są władzom lokalnym, placówkom oświatowym i bibliotekom oraz poprzez sieć wojewódzkich inspektoratów, wszystkim zainteresowanym na terenie kraju,
- ⇒ prowadzi w swoich placówkach zajęcia dydaktyczne dla dzieci i młodzieży szkół województwa,
- ⇒ pracownicy Wydziału i Działów Monitoringu Środowiska biorą udział w lekcjach o tematyce ekologicznej w szkołach województwa, uczestniczą w zajęciach metodycznych dla nauczycieli oraz związanych z tematyką ekologiczną

- szkoleniach organizowanych dla różnych jednostek,
- ⇒ udostępnia osobom zainteresowanym materiały informacyjne dotyczące szeroko pojętej tematyki ochrony środowiska,
 - ⇒ współpracuje z przedstawicielami regionalnej prasy, radia i TV w propagowaniu zagadnień związanych z ochroną środowiska.

Przedstawiciele WIOŚ zgodnie z wymaganiami wynikającymi z art. 8a ust.2 ustawy o Inspekcji Ochrony Środowiska, przygotowują i przedstawiają radom powiatów i sejmiku województwa coroczną informację o stanie środowiska i podejmowanych działaniach na rzecz jego poprawy.

9. PIŚMIENNICTWO I MATERIAŁY WYKORZYSTANE DO OPRACOWANIA PROGRAMU

1. Dostosowanie polskiego prawa i regulacji ekologicznych do rozwiązań unii europejskiej, praca zbiorowa pod redakcją B. Fiedora - Wrocław-Białystok, 1999-2000
2. Dylkowa A., Geografia Polski -krajy geograficzne - PZWS, Warszawa, 1973
3. Raport o stanie środowiska województwa mazowieckiego - WIOŚ Warszawa 2003r.
4. Kodeks dobrej praktyki rolniczej, Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Ministerstwo Środowiska - Warszawa, 2002
5. Kondracki J., Geografia regionalna Polski - PWN, Warszawa 1998
6. Leśnictwo 2001 - GUS, Warszawa, 2001
7. Natura 2000 - europejska sieć ekologiczna, Ministerstwo Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa - Warszawa, 1999
8. Ośrodek współpracy z państwami o transformującej się gospodarce OECD: Przeglądy ekologiczne - Polska, Paryż, 1995
9. Planowanie i wdrażanie polityki ochrony środowiska - poradnik, praca zbiorowa, Warszawa, 2001
10. Podstawowe problemy środowiska w Polsce. Raport wskaźnikowy - Biblioteka Monitoringu Środowiska, Warszawa, 2001
11. Polskie studium różnorodności biologicznej - red. R. Andrzejewski i A. Weigle, NFOŚ, Warszawa, 1993
12. Poradnik - Metody badania i rozpoznawania wpływu na środowisko gruntowo-wodne składowisk odpadów stałych - Ministerstwo Środowiska, Warszawa, 2000
13. Przegląd realizacji przez Polskę konwencji międzynarodowych i porozumień wielostronnych i dwustronnych w zakresie ochrony środowiska - materiał dla komisji sejmowej - Ministerstwo Środowiska, Warszawa, kwiecień 2002
14. Przestrzeń ekologiczna dla Polski i Europy - praca zbiorowa, Instytut na Rzecz Ekorozwoju, Warszawa, 1997
15. Rejestry uwalniania i transferu zanieczyszczeń (PRTR) jako instrument realizacji polityki ekologicznej - praca zbiorowa pod redakcją J. Jędrości, Wrocław, 2001
16. Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2001, GUS, Warszawa,
17. Rocznik Statystyczny Województw 2001, GUS, Warszawa,
18. Rocznik Statystyczny Województw 2002, GUS, Warszawa,
19. Sektorowy program operacyjny ochrona środowiska i gospodarka wodna - tekst wstępny, Ministerstwo Środowiska, Warszawa, czerwiec 2002
20. Stan uszkodzenia lasów w Polsce w 2000 roku na podstawie badań monitoringowych - Biblioteka Monitoringu Środowiska, Warszawa, 2001
21. Stan zdrowotny lasów w Polsce w 2001 r. - Biblioteka Monitoringu Środowiska. Warszawa. 2002
22. Wawrzoniak J., Małachowska J., Wójcik J., Liwińska A., Stan uszkodzenia lasów w Polsce w 1995 roku na podstawie badań monitoringowych - PIOŚ, Warszawa, 1996
23. Wykorzystanie odnawialnych źródeł energii na szczeblu lokalnym - poradnik, praca zbiorowa pod redakcją G. Wiśniewskiego, Suwałki, 1999
24. Wytyczne sporządzania programów ochrony środowiska na szczeblu

- regionalnym i lokalnym - projekt, Ministerstwo Środowiska, Warszawa, lipiec 2002
25. Zalesianie terenów porolnych - praca zbiorowa pod redakcją A. Gorzelaka:, Warszawa, 1999
 26. Zanieczyszczenie środowiska hałasem w świetle badań WIOŚ w 1995 roku - praca zbiorowa, PIOŚ Warszawa, 1996
 27. Zbiór przepisów i procedur dotyczących bezpiecznego postępowania z wyrobami zawierającymi azbest - Ministerstwo Gospodarki, Warszawa, 2001
 28. Źródła i zasady finansowania inwestycji w ochronie środowiska w Polsce - informator, praca zbiorowa, Wydawnictwo Ekonomia i Środowisko, Białystok, 2001
 29. Bilans zasobów kopalin i wód podziemnych w Polsce – Ministerstwo Środowiska, Warszawa 2001;
 30. Dokumentacje hydrogeologiczne zbiorników wód podziemnych – Państwowy Instytut Geologiczny, Warszawa 1995-2001;
 31. Gospodarka odpadami pochodzenia przemysłowego w województwie mazowieckim – WIOŚ, Warszawa 2001;
 32. Jakość i zagrożenia wód powierzchniowych w woj. mazowieckim – Raport WIOŚ, Warszawa 2002 r.;
 33. Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Mazowieckiego – projekt – Mazowieckie Biuro Planowania Przestrzennego i Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2003 r.;
 34. Program małej retencji województwa mazowieckiego;
 35. Program ograniczania zanieczyszczeń Środowiska Składnikami Nawozowymi z Produkcji Zwierzęcej w woj. mazowieckim – przyjęty Uchwałą Nr 31/5/02 Zarządu Województwa Mazowieckiego z dnia 17 grudnia 2002 r.
 36. Ramowy program rozwoju obszaru funkcjonalnego Zielone Płuca Polski na lata 2001-2010, Białystok-Bydgoszcz-Toruń-Gdańsk-Olsztyn-Warszawa 2001;
 37. Strategia rozwoju obszaru funkcjonalnego Zielone Płuca Polski - Zapis tezewy – wyd. Rada Programowa ZPP, styczeń 1999 r.;
 38. Strategia rozwoju województwa mazowieckiego – Sejmik Województwa Mazowieckiego – Warszawa 2001 r.;
 39. Wdrażanie koncepcji sieci NATURA 2000 w latach 2001-2003 – Ministerstwo Środowiska, grudzień 2002 r.;
 40. Racjonalizacja gospodarki wodnej zlewni Narwi i jej dopływów na obszarze woj. Ostrołęckiego i łomżyńskiego, 1998, IMUZ Falenty
 41. Kubeł St., 1996, Ograniczenie ujemnego wpływu rolnictwa na środowisko w woj. ostrołęckim, Materiały z konferencji kształtowanie przyszłości Polski. Ochrona jakości wody a zrównoważony rozwój rolnictwa i obszarów wiejskich, IMUZ Falenty.
 42. Sapek A., Sapek B, Rzepiński W., 1983, Wstępne rozpoznanie zanieczyszczenia wody do picia z ujęć własnych w gospodarstwach rolnych na terenie woj. ostrołęckiego, ODR Ostrołęka
 43. Raport końcowy programu "Infrastruktura Terenów Wiejskich dla Gospodarki Wodnej, 1996, IMUZ Falenty.
 44. Plan Gospodarki Odpadami w województwie mazowieckim na lata 2004 – 2011
 45. Program ochrony środowiska województwa mazowieckiego na lata 2003-2006 - Urząd Marszałkowski Województwa Mazowieckiego, Warszawa 2002
 46. Program ochrony środowiska powiatu ostrołęckiego - Ostrołęka 2004,
 47. Plan gospodarki odpadami powiatu ostrołęckiego na lata 2004-2007 – 2004,

48. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Kadzidło – 2000,
49. Strategia rozwoju gminy Kadzidło – 2000,
50. Plan Rozwoju Lokalnego Gminy Kadzidło - 2005
51. Plan gospodarki odpadami gminy Kadzidło – 2005.